

Kyrkogårdsnämnden kallas till sammanträde 3/2021

Tid Torsdagen den 27 maj 2021 kl. 16:00

Plats Hantverkargatan 3D / Skype

Kyrkogårdsnämndens sammanträde.

Anmäl önskan om närvaro via skype till nämndsekreterare

Föredragningslista

- 1 1. Utseende av justerare jämte fastställande av tid för justering**
- 2 Föregående protokoll 2021-04-08
KYF 2021/1**
- 3 Anmälan av övriga frågor**
- 4 Anmälan av inkomna protokoll och skrivelser
KYF 2021/5**
- 5 Anmälan av samrådsprotokoll
KYF 2021/3**
- 6 Rapport från funktionshindersrådets sammanträde**
- 7 Anmälan av beslut fattade av tjänsteman på delegation
KYF 2021/4**
- 8 Tertialrapport 1 2021 för kyrkogårdsnämnden**

KYF 2021/895

9 Kyrkogårdsnämndens Årsrapport 2020 - revision

Yttrande till revisionskontoret RVK 2021/8

KYF 2021/992

**10 Svar på remiss "Handlingsplan för
skadedjursbekämpning"**

KYF 2021/850

11 Svar på remiss "Handlingsplan för minskat klotter"

KYF 2021/851

12 Förvaltningschefens information

13 Övriga frågor

Föregående protokoll 2021- 04-08

2

KYF 2021/1

Protokoll 2/2021

fört vid Kyrkogårdsnämndens sammanträde torsdagen den 8 april 2021 kl. 16:00-16:45, Hantverkargatan 3D, Kristallen / Skype

Ledamöter

Annette Lundquist Larsson (M) Ordförande
Sara Stenudd (V) Vice ordförande
Tita Bergquist (M)
Eivor Karlsson (MP)
Jill Eriksson (L)
Inger Edvardsson (S)
Sylvia Lindgren (S)

Ersättare

Anne Arkelsten (M)
Ewa-Marie Ås (KD)
Maria Bosdotter (S)
Thereza Nordlund (V)

Övriga närvarande

Svante Borg Tjänsteman Förvaltningschef
Elin Jansson Nämndsekreterare
Göran Höglund Tjänsteman
Pär Westin Tjänsteman
Kasper Gieldon Borgarrådssekreterare

Justerare

Annette Lundquist Larsson, Sara Stenudd

Datum för justering

2021-04-22

Paragraf

§§1-11

Sekreterare

Elin Jansson

§ 1**Dagordning, protokoll mm****Beslut**

Nämnden beslutar att:

1. fastställa utsänd dagordning
2. ordföranden och vice ordföranden justerar dagens protokoll 2021-04-22.

§ 2**Föregående protokoll 2021-02-11**

KYF 2021/1

Beslut

Nämnden beslutar att:

1. godkänna protokollet från 2021-02-11.

Handlingar i ärendet

- KYF 2021/1-2 (Signerad) Protokoll KN 2021-02-11

§ 3

Övriga frågor

Övrig fråga anmäldes av *Sara Stenudd* (V).

§ 4**Anmälan av inkomna protokoll och skrivelser samt
kontorsyttanden av remisser**

KYF 2021/5

Beslut

Nämnden beslutar att:

1. godkänna anmälan.

Sammanfattning av ärendet

Anmälan av inkomna protokoll, skrivelser, beslut samt kontorsyttanden av remisser som inkommit eller upprättas sedan föregående sammanträde.

Handlingar i ärendet

- KYF 2021/5-3 2021-04-08 §4 Inkomna skrivelser och protokoll

§ 5**Förvaltningsgruppens samrådsprotokoll 2021**

KYF 2021/3

Beslut

Nämnden beslutar att:

1. godkänna anmälan.

Sammanfattning av ärendet

Samrådsprotokoll från föregående förvaltningsgrupp 2021-03-31.

Handlingar i ärendet

- KYF 2021/3-4 Samrådsprotokoll 2021-03-31

§ 6**Information från funktionshinderrådets senaste sammanträde****Beslut**

Nämnden beslutar att:

1. godkänna anmälan.

Sammanfattning av ärendet

Förvaltningen informerade via *Pär Westin* från funktionshinderrådets senaste sammanträde 2021-04-06.

Rådet var nöjda med hur tillgänglighetsaspekten presenteras i underaget till budgeten. Under sammanträdet orienterade projektledare Robert Lilja rådet om läget för anläggandet av Järva begravningsplats, en referensgrupp från rådet och förvaltningen ska sättas samman.

I övrigt hade rådet inga synpunkter på nämndens ärenden denna dag.

§ 7**Delegationsbeslut anmälda i Kyrkogårdsnämnden 2021**

KYF 2021/4

Beslut

Nämnden beslutar att:

1. godkänna anmälan.

Sammanfattning av ärendet

Anmälan av delegationsbeslut fattade av tjänsteman inom kyrkogårdsförvaltningen enligt sammanställning.

Handlingar i ärendet

- KYF 2021/4-3 2021-04-08 § 7. Anmälan av beslut fattade av tjänsteman på delegation
- 451668 Bilaga 3. Beslut om avslag på begäran om utlämning av allmän handling(KYF 2021535-16)

§ 8**Underlag för budget 2022 med inriktning 2023 och 2024**

KYF 2021/566

Beslut

Nämnden beslutar att:

1. godkänna förslaget till underlag till budget för 2022 med inriktning för 2023 och 2024 och överlämnar det till kommunstyrelsen
2. paragrafen förklaras omedelbart justerad.

Sammanfattning av ärendet

Nämndens uppdrag i ärendet är att lyfta faktorer som har stor påverkan på verksamhetens utveckling och ekonomi under perioden 2022, 2023 och 2024. Utgångspunkten för analysen är förändringar i omvärlden och i den egna verksamheten.

Kyrkogårdsnämndens verksamhet består i allt väsentligt av årligen återkommande uppdrag och de närmsta tre åren innebär ingen avvikelse från denna bild. I slutet av perioden kommer istandsättandet av den nya begravningsplatsen på Järvaområdet dock att påverka verksamhetens omfattning och kostnader.

Förändringar i samband med driftsättning av den nya begravningsplatsen vid Järva kommer att medföra ökade kostnader för nämnden på omkring 7 mkr per år från och med år 2024. En driftsorganisation av Järva begravningsplats byggs upp med början år 2022 inför den planerade driftstarten år 2024.

Kyrkogårdsnämndens ekonomiska resurser för de kommande åren kan lämpligen fördelas i tre delar med olika förutsättning, möjligheter och utmaningar. Det är en drift- och underhållsbudget som direkt finansieras av begravningsavgiften, löpande underhållsprojekt i investeringsform som indirekt finansieras av begravningsavgiften och ett antal större fleråriga utvecklings- eller renoveringsprojekt, även dessa indirekt finansierade genom begravningsavgiften. Sett till förvaltningens storlek är investeringsåtagandena de kommande åren mycket omfattande.

För perioden 2022-2024 är investeringsbudgeten planerad till 60 mkr. Förvaltningen har under samma tidsperiod ett behov av reinvesteringar och underhåll om cirka 120 mkr. Den långsiktiga investeringsplanen behöver därför utökas till 40 mkr/år för att möjliggöra en långsiktigt hållbar förvaltning av kulturarvet.

För att skapa bättre förutsättningar för begravningsverksamheten på Strandkyrkogården kommer byggandet av ett ceremonihus prioriteras.

Särskilt uttalande lämnades av *Inger Edvardsson* (S) m.fl. enligt följande:

"Kyrkogårdsförvaltningen ansvarar för begravningsverksamheten i Stockholms stad och förvaltar världsarvet Skogskyrkogården. Det är ett viktigt och omfattande uppdrag som måste fungera både kort och lång sikt. Det kräver en omsorgsfull styrning där verksamheten ges goda förutsättningar.

I underlaget till budget 2022 står det tydligt att det finns ett behov av att utöka den långsiktiga investeringsramen. För perioden 2022-2024 är investeringsbudgeten underfinansierad; för att kunna möta de behov som finns framgent behöver ramen höjas från 60 till 120 miljoner kronor. Det är oroande. Det skulle vara önskvärt med en mer ingående analys över vad som kommer att prioriteras ned i ett läge där det inte är möjligt för förvaltningen att göra alla nödvändiga investeringar.

Vilka underhållsåtgärder, renoveringar, tillgänglighets- och trygghetsanpassningar kommer att strykas för att bekosta den grönbå majoritetens skattesänkning?"

Särskilt uttalande lämnades även av *Sara Stenudd* (V) m.fl. :
"Budgeten är till stora delar tillfredsställande men visar även tydligt behovet av en höjning av begravningsavgiften med ett öre till 7,5 för att säkerställa kommande investeringar i ex Järva begravningsplats, Skogskrematoriet och Strandkyrkogården."

Handlingar i ärendet

- KYF 2021/566-1 KYF 2021/566 tjänsteutlåtande Fleråringen 2021
- KYF 2021/566-3 Underlag för budget 2022 med inriktning 2023 och 2024

§ 9**Mottagande av gåva till Skogskyrkogården**

KYF 2021/605

Beslut

Nämnden beslutar att:

1. godkänna förslag till genomförande och föreslå att kommunfullmäktige godkänner förslaget.

Sammanfattning av ärendet

Förutsatt att testamentet efter Rune Evert vinner laga kraft kommer förvaltningen att få 600 000 kronor. Det betraktas som en ovillkorad gåva då endast 65 000 kronor beräknas gå till underhåll av grav 32 20 00514. Förvaltningen förslår att nämnd och kommunfullmäktige godkänner gåvan till Skogskyrkogården.

Handlingar i ärendet

- KYF 2021/605-2 Mottagande av gåva till Skogskyrkogården

§ 10**Förvaltningschefens information**

Förvaltningschef *Svante Borg* informerade nämnden om rådande läge på Järva begravningsplats. Projektet är påbörjat och framskrider enligt planering. Ett antal träd har avvekats och området börjar ta form med de två spegeldammarna och intilliggande våtmark.

En viss problematik med skadegörelse kvarstår.

Ett projekt som förvaltningen påbörjat är att möta framtida behov av projektledning när förvaltningen går från att i stor grad förvalta fastighetsbestånd till att driva större projekt inom flertalet områden. Flera av förvaltningens chefer har nu gått utbildning i projektledning som följer stadens principer.

Förvaltningens påverkan av Covid-19 är vid denna tidpunkt förhållandevis liten jämfört med föregående år. Smittoläget inom förvaltningen ligger på en låg, stabil nivå och för krematorier och gravsättningar märks inget större tryck trots det ökade smittoläget i samhället. Det pågår nu planering för hur säsongsarbetarna ska kunna tillträda sina tjänster och få tillgång till personallokaler på ett smittsäkert sätt.

§ 11**Övriga frågor**

Sara Stenudd (V) m.fl anmäler övrig fråga i form av en skrivelse till Kyrkogårdsnämnden enligt nedan. Förvaltningen bereder ett svar på detta och redovisar vid nästa sammanträde 27 maj.

"Ta ett helhetsgrepp om trafiken vid Järvafältet

Vi har i flera olika ärenden återkommit till behovet av en bättre trafikplanering vid Järvafältet. Den kommande begravningsplatsen föranleder än mer farhågor om att trafiksituationen riskerar att försämrast. Begravningsplatsen är förlagd i ett kulturresevat där biltrafiken egentligen inte ska tillåtas överhuvudtaget, men som oundvikligen kommer att leda till ökad trafikbelastning med nuvarande planering. Lägg därtill övriga planerade och pågående projekt i området – som utomhusbadet där trafik- och parkeringsmöjligheterna idag är undermåliga och den idrottsanläggning som planeras i Spångadalen några hundra meter bort från badet.

Det är uppenbart att man behöver göra en samlad analys och plan för trafiksituationen i området – både idrottsplatsen, badet, befintliga kolonilotter och begravningsplatsen kommer att försörjas av en och samma grusväg som idag överhuvudtaget inte är anpassad för flera trafikslag. Den saknar såväl trottoarer som cykelbanor och är redan nu i dåligt skick. Denna grusväg är idag ett av de huvudsakliga sätt som människor kan använda för att få tillgång till reservatet och med den blivande begravningsplatsen kommer denna väg att fyllas med biltrafik som konkurrerar med cykel- och gångtrafikanter, och så småningom om de begränsade parkeringsplatser som idag planeras.

Vi vill mot bakgrund av ovanstående uppdra åt Kyrkogårdsnämnden att i samverkan med Exploateringsnämnden, Trafiknämnden, Fastighetsnämnden, Stadsbyggnadsnämnden och andra eventuellt berörda nämnder göra en gemensam översyn av trafiksituationen kring den framtida begravningsplatsen, med åtgärder för att öka trafiksäkerheten och framkomligheten för fotgängare och cyklister som ska besöka begravningsplatsen. Det bör inkludera såväl förbättringar av nuvarande vägar och parkeringsplatser som nya lösningar för samtliga trafikslag.

Säkerställa att mark anvisas för parkeringsplatser för besökare i anslutning till begravningsplatsen, i syfte att minska risken för att fordon parkeras på olämpliga platser inom kulturresevatet. "

Digitala signaturer

Detta dokument har signerats digitalt av följande personer

Namn	Datum
Annette Gunilla B,Lundquist Larsson	2021-04-20
SARA,STENUDD	2021-04-16

Anmälan av inkomna protokoll och skrivelser

4

KYF 2021/5

Handläggare
Elin Jansson
Telefon: 0850830165**Till**
Kyrkogårdsnämnden

Inkomna skrivelser och protokoll anmälda i Kyrkogårdsnämnden

Förslag till beslut

Förvaltningen föreslog nämnden att besluta att

1. godkänna anmälan.

Sammanfattning

Anmälan av inkomna protokoll, skrivelser, beslut samt kontorsyttranden av remisser som inkommit eller upprättas sedan föregående sammanträde.

Ärendet

1. Beslut från Länsstyrelsen 2021-03-31 Tillstånd till tillfällig montering av belysning i kvarter 17 A, B och C på Norra begravningsplatsen (KYF 2021/342).
2. Beslut från Länsstyrelsen 2021-03-31 Tillstånd till att tillfälligt uppföra tio informationsskyltar inom Skogskyrkogården (KYF 2021/655).
3. Protokoll från Länsstyrelsen 2021-04-01 anmälan om att Kyrkogårdsförvaltningen plockat bort plantering/utsmyckning vid gravplats. Ärendet avskrivs (KYF 2021/209).
4. Beslut 2021-04-12 från Länsstyrelsen Tillstånd till nedknackning av puts på undersida av bro på Skogskyrkogården (KYF 2020/2292).
5. Beslut 2021-04-14 från Länsstyrelsen. Tillstånd till utplacering av två laddstationer för robotgräsklippare på Skogskyrkogården (KYF 2021/599).
6. Beslut 2021-04-16 från Stadsbyggnadsnämnden. Beslut att bevilja bygglov och marklov för anordning av begravningsplatser och markåtgärder (KYF 2019/1541).
7. Beslut 2021-05-11 från Stadsbyggnadsnämnden. Beslut att bevilja tidsbegränsat bygglov för byggskylt (KYF 2019/1541).
8. Beslut 2021-03-29 från Kammarrätten. Kammarrätten meddelar inte prövningstillstånd. Förvaltningsrättens avgörande står fast att inte medge flytt av gravsatt aska. (KYF 2020/2180).

9. Beslut 2021-04-06 från Länsstyrelsen. Tvist i företräde att bestämma om gravsättning av Joakim Forsberg (KYF 2021/248).
10. Beslut 2021-04-19 från Länsstyrelsen. Tvist om företräde att bestämma om gravsättning av Enzo Tosto (KYF 2021/170).
11. Dom 2021-04-27 från Förvaltningsrätten. Förvaltningsrätten avslår överklagande i tvist om företräde att bestämma om gravsättning av Elvin Öhrn (KYF 2020/2562).
12. Beslut 2021-05-18 från Länsstyrelsen. Tvist om företräde att bestämma om gravsättning av Hans Karlsson (KYF 2020/2713).
13. Dom 2021-05-12 från Kammarrätten. Kammarrätten avslår överklagandet om rätt att ta del av allmän handling.
14. Kontorsremiss 2021-05-10 – Handlingsplan för hållbar plastanvändning (KYF 2021/1016).
15. Beslut 2021-05-03 från riksantikvarieämbetet om bidrag till världsarvssamordning (KYF 2021/910).

Svante Borg
Förvaltningschef

Bilagor kan rekvireras från elin.jansson@stockholm.se

Kyrkogårdsförvaltningen
Administrativa avdelningen

Hallvägen 14
Box 9
121 25 Stockholm-Globen
Växel 08-50830100
Fax
kyrkogardsforvaltningen@stockholm.se
stockholm.se

Attesterat av

Detta dokument har godkänts digitalt av följande personer:

Namn	Datum
Svante Borg, Förvaltningschef	2021-05-18

Anmälan av samrådsprotokoll

5

KYF 2021/3

Samrådsprotokoll 2021-05-19

Närvarande:

Svante Borg, ordförande
Elin Jansson, sekreterare
Anders Åström
Pär Westin
Göran Höglund
Christina Koistinen
Annelie Sjöström
Susanna Engvall

Närvarande arbetstagare:

Kommunal, Anette Pettersson
Vision, Görel Norlén
Huvudskyddsombud, Patric Carsana
Saco, Tibor Muhi
SSR anmält förhinder
Ledarna, anmält förhinder

Tidpunkt:

Sammanträdesdag: 2021-05-19, 09.00-10.25

Plats:

Sammanträdet har genomförts med närvaro endast digitalt via Skype.
Samtliga justerare godkänner protokollet elektroniskt.

Ärenden:

1. Tertialrapport Tertial 1 2021 för Kyrkogårdsnämnden
2. Kyrkogårdsnämndens Årsrapport 2020 – revision

3. Medarbetarenkäten
4. Befattningsändring
5. Rekrytering enhetschef
6. Arbetsmiljöfrågor/uppföljning av skyddsronder, tillbud och arbetsskador
7. Personalfrågor
8. Information från avdelningschefer
9. Övergripande information
10. Övriga frågor

Samtliga justerare godkänner elektroniskt

Elin Jansson
Justerare

Patric Carsana
Huvudskyddsombud

Anette Pettersson
Kommunal

Tibor Muhi
Saco

Görel Norlén
Vision

Anmälan av beslut fattade av
tjänsteman på delegation

7

KYF 2021/4

Handläggare
Göran Höglund
Telefon: 08-508 301 24

Till Kyrkogårdsnämnden
2021-05-27

Anmälan av beslut fattade av tjänsteman på delegation

Förslag till beslut

1. Kyrkogårdsnämnden godkänner anmälan och lägger den till handlingarna.

Bakgrund

Anmälan av delegationsbeslut fattade av tjänsteman inom kyrkogårdsförvaltningen enligt nedan sammanställning.
Anmälan enligt 2.9 delegationsordning (inköp över 100tkr).

Anmälan enligt 1.1 delegationsordning (Beslut att ej lämna ut allmän handling) 2 st.

Svante Borg
Förvaltningschef

Ver.nr	Konto	Kst	Projekt	Belopp	Leverantör
2010049021	7331	076	1	156 000,00	Bravida Säkerhet AB
2010049582	6189	300	1	110 190,65	NBS Institute AB (SVB)
2010049354	6911	303	1	143 759,16	STHLM Biodiesel AB
2010049350	7457	079	322	229 600,00	Allel Elektrokonsult AB
2010049003	7457	079	322	438 290,00	Energibyran Nord AB
2010049321	7457	079	322	290 280,00	Energibyran Nord AB
2010049330	7456	079	322	138 879,41	Kristine Jensen Landskab & Arkitektur
2010049398	7456	079	322	194 453,07	Kristine Jensen Landskab & Arkitektur
2010049399	7456	079	322	158 907,13	Kristine Jensen Landskab & Arkitektur
2010048935	6181	079	322	939 856,75	NCC Sverige AB
2010049325	7331	076	327	189 960,00	Bravida Säkerhet AB
2010049527	7331	076	327	156 000,00	Bravida Säkerhet AB
2010048898	6171	072	327	2 462 250,00	Gärahovs Bygg AB
2010049164	7459	300	377	209 023,25	Sweco Sverige AB

Attesterat av

Detta dokument har godkänts digitalt av följande personer:

Namn	Datum
Svante Borg, Förvaltningschef	2021-05-18

Svar på begäran om utlämning av handlingar

Du har via telefon begärt ut en handling från Kyrkogårdsförvaltningen. Begäran omfattar en ”risklista”.

Materialet ingår som en del av det löpande riskarbetet för projektet och togs fram som föredragningsunderlag inför ett möte. Arbetsmaterialet är således inte en allmän handling.

Kyrkogårdsförvaltningen ser därför ingen möjlighet att efterkomma din begäran.

Svante Borg

Attesterat av

Detta dokument har godkänts digitalt av följande personer:

Namn	Datum
Svante Borg, Förvaltningschef	2021-05-05

Olle Bergvall
Dagens Arena

Svar på begäran att utlämna inkomna handlingar

Olle Bergvall, du har begärt ut de handlingar som inkommit från Hifab AB till Kyrkogårdsförvaltningens iBinder-pärm.

iBinder är inte en del av Stockholms stads ärendehanteringssystem och hanterar därför inte inkommande eller utgående handlingar. Dessa allmänna handlingar eftersöks lämpligast via förvaltningens registratur.

iBinder är ett molnbaserat projektverktyg som möjliggör en gemensam arbets- och samarbetsyta vid exempelvis byggprojekt när flera aktörer under projektets gång behöver dela arbetsdokument.

Vid projektavslut kan delar av det tekniska arbetsmaterialet dock arkiveras och därmed upprättas som en allmän handling.

Kyrkogårdsförvaltningen ser därför ingen möjlighet att efterkomma din begäran.

Svante Borg
Förvaltningschef

Tertialrapport 1 2021 för kyrkogårdsnämnden

8

KYF 2021/895

Handläggare
Christina Koistinen
Telefon: 08 50830198Till
Kyrkogårdsnämnden
27 maj 2021

Tertialrapport Tertial 1 2021 för Kyrkogårdsnämnden

Förslag till beslut

Förslag till beslut

1. Nämnden godkänner förvaltningens förslag till tertialrapport 1 och överlämnar den till kommunstyrelsen och stadens revisorer.
2. Beslutet justeras omedelbart.

Svante Borg

Förvaltningschef

Sammanfattning

Stadens nämnder ska via tertialrapporter till kommunstyrelsen följa upp verksamhetens mål och ekonomiska resultat. Kyrkogårdsnämnden gör i tertialrapport 1, för 2020, bedömningen att uppsatta mål och åtaganden kommer att uppnås och genomföras under året. Den ekonomiska prognosen visar på ett överskott om 3,0 mnkr och ett underskott om 35,0 mnkr mot tilldelad investeringsram.

Bakgrund

Nämnder och bolag ska återkommande under året i tertialrapporter och årsberättelse följa upp verksamheternas mål och ekonomiska resultat. Kommunstyrelsen ska ges en samlad bild av budgethållning, effektivitet och kvalitet i relation till beslutade mål. Befarade avvikelser mot mål och

budget ska särskilt kommenteras. Rapporteringen sker i enlighet med stadens integrerade ledningssystem (ILS).

Läsanvisning

Under rubrikerna ”beskrivning” respektive ”förväntade resultat” finns texter hämtade från Verksamhetsplan 2021. Eventuella avvikelser gentemot verksamhetsplanen kommenteras särskilt.

Ärendets beredning

Ärendet har beretts inom förvaltningsledningen och behandlats i förvaltningsgrupp 2021-05-19.

Innehållsförteckning

Sammanfattande analys.....	4
Uppföljning av Kommunfullmäktiges inriktningsmål.....	5
1. En modern storstad med möjligheter och valfrihet för alla.....	5
1.1 I Stockholm är människor självförsörjande och vägen till arbete och svenskkunskaper är kort.....	6
1.2. Stockholm är en trygg, säker och välskött stad att bo och vistas i.....	7
1.3. I Stockholm når barn sin fulla potential då Stockholms skolor och förskolor är de bästa i Sverige.....	9
1.4. I Stockholm får människor i behov av stöd insatser i tid präglade av hög kvalitet, evidens och rättssäkerhet.....	10
1.5. I Stockholm har äldre en tillvaro som präglas av hög kvalitet, trygghet och självbestämmande.....	12
2. En hållbart växande och dynamisk storstad med hög tillväxt.....	13
2.1. Stockholm har Sveriges bästa företagsklimat och ett internationellt konkurrenskraftigt näringsliv.....	13
2.2. Stockholm byggs attraktivt, tätt och funktionsblandat utifrån människors och verksamheters skiftande behov.....	14
2.3. Stockholms infrastruktur främjar effektiva och hållbara transporter samt god framkomlighet.....	16
2.4. Stockholm är en modern kultur- och evenemangsstad med en stark besöksnäring.....	16
2.5. Stockholm är en hållbar stad med en god livsmiljö.....	19
3. En ekonomiskt hållbar och innovativ storstad för framtiden.....	22
3.1. Stockholm har en budget i balans och långsiktigt hållbara finanser.....	22
3.2. Stockholm använder skattemedlen effektivt till största nytta för stockholmarna.....	23
Uppföljning av ekonomi.....	25
Analys av resultaträkning - uppföljning av driftbudget.....	25
Investeringar.....	26
Särskilda redovisningar.....	27
Konsekvenser av covid-19-pandemin.....	27
Övrigt.....	28

Sammanfattande analys

Kyrkogårdsnämnden bidrar till att kommunfullmäktiges tre inriktningsmål och målen för verksamheterna kan uppfyllas. Förvaltningen bedömer att samtliga av kommunfullmäktiges mål för verksamhetsområdena kommer att uppnås under året. Även nämndens mål för verksamheten bedöms uppfyllas under året liksom samtliga indikatorer.

En modern storstad med möjligheter och valfrihet för alla

Förvaltningen gör bedömningen att inriktningsmålet kommer att uppfyllas under året. Bedömningen grundas på att samtliga fem mål för verksamhetsområdet som är kopplade till inriktningsmålet bedöms uppnås.

Förvaltningen fortsätter arbetet med att bidra till att människor blir självförsörjande och att vägen till arbete blir kort genom att erbjuda praktikplatser till personer som står utanför arbetsmarknaden och praktikplatser för olika yrkesutbildningar. Gällande feriearbetande ungdomar höjer förvaltningen årsmålet något gällande antal ungdomar som är möjliga att erbjudas plats. Förvaltningen bedöms under året kunna erbjuda 120 platser för feriearbetande skolungdomar.

Förvaltningen prioriterar arbetet med att öka säkerheten och den upplevda tryggheten på begravningsplatserna. Arbetet fortsätter med att bland annat förbättra belysning, röjning av buskar och sänkning av häckar för att ge bättre överblickbarhet. För att ytterligare öka tryggheten har förvaltningen under vintern och våren förstärkt bevakningen genom utökad rondering på begravningsplatserna.

Förvaltningen fortsätter arbetet för att öka äldres trygghet bland annat genom att förbättra belysningen och tillgängligheten på begravningsplatserna. För att minska risken för smittspridning under pandemin har ceremonitider i kapellen glesats ut för att öka tiden för städning och vädring av lokalerna samt för att minimera risken att olika begravningsällskap möts.

En hållbart växande och dynamisk storstad med hög tillväxt

Förvaltningen gör bedömningen att inriktningsmålet kommer att uppfyllas under året. Bedömningen grundas på att samtliga fem mål för verksamhetsområdet som är kopplade till inriktningsmålet bedöms uppnås.

Nämnden har ett gott samarbete med olika företag och begravningsentreprenörer inom begravningsbranschen. I samband med pandemin har samarbetet med begravningsentreprenörerna intensifierats genom digitala samverkansmöten. Syftet har varit att delge varandra information om hur respektive verksamhet påverkats av pandemins verkningar och för att gemensamt ha en beredskap för att kunna hantera en krisartad situation.

Bygget av begravningsplatsen på Järva inleddes på plats i januari. Området är nu inhägnat och ett större antal träd har tagits ned för att ge plats åt gravkvarter/gravöar, vägar och de våtmarker som ska byggas. Provtagning sker av marken och i april inleddes bygget av vägar och gravöar. Projektet löper enligt plan trots vissa utmaningar vad gäller säkerhetssituationen. Det är framförallt inhägnaden som har utsatts för sabotage, vilket lett till ett behov av att ha vaktare på plats och andra extra säkerhetsåtgärder.

Projekteringen av ett nytt gravkvarter på Norra begravningsplatsen är klar. En upphandling för anläggandet av en ny entré till Strandkyrkogården är genomförd och entreprenaden beräknas vara färdigställd i september 2021. Arbetet med att ta fram en handlingsplan för almarna på Skogskyrkogården fortsätter. En återplanteringsplan för almarna på Norra begravningsplatsen har påbörjats.

Skogskyrkogårdens värden som världsarv förvaltas och förmedlas. Skogskyrkogården fyllde 100 år förra året men även 25 år som världsarv. Jubileet firades genom en utomhusutställning och en ny film om Världsarvet Skogskyrkogården. Utställningen finns åter uppställd vid huvudentrén fram till november. Därtill kommer filmen att relanseras på flera forum.

Visitors Center öppnade den 1 maj. Visningar kommer att erbjudas för skolklasser och för allmänheten. På grund av rådande pandemi kommer visningar tills vidare enbart erbjudas utomhus.

Nämndens verksamheter anpassas för en hållbar resursanvändning. Endast biogas används för driften av krematorierna. Åtgärder genomförs och förbereds för att ytterligare minska koldioxidutsläppen.

En ekonomiskt hållbar och innovativ storstad för framtiden

Förvaltningen gör bedömningen att inriktningsmålet kommer att uppfylls under året. Bedömningen grundas på att de två målen för verksamhetsområdet som är kopplade till inriktningsmålet bedöms uppnås.

Sjukfrånvaron inom förvaltningen har trots den rådande pandemin varit låg. Åtgärder och restriktioner har vidtagits för att undvika smittspridning på arbetsplatsen. De som kunnat arbeta hemifrån har gjort det.

Svarsfrekvensen i årets medarbetarenkät har ökat till 83 procent från förra årets 71 procent. Respektive avdelning och enhet kommer att arbeta vidare med resultatet.

Prognosen mot årsslut redovisar ett överskott med omkring 3,0 mnkr. Överskottet beror bland annat på ökade avtalskremationer med 0,5 mnkr, och ökade fonduttag med 0,8 mnkr. Underskottet inom begravning och serviceavdelningen motsvaras av ett lika stort överskott under övriga intäkter och avser feriearbetande ungdomar.

Uppföljning av Kommunfullmäktiges inriktningsmål

KF:s inriktningsmål:

1. En modern storstad med möjligheter och valfrihet för alla

Förvaltningen gör bedömningen att inriktningsmålet kommer att uppfyllas under året. Bedömningen grundas på att samtliga fem mål för verksamhetsområdet som är kopplade till inriktningsmålet bedöms uppnås. Hur nämnden bidrar till att nå inriktningsmålet redovisas under respektive mål för verksamhetsområdet.

KF:s mål för verksamhetsområdet:

1.1 I Stockholm är människor självförsörjande och vägen till arbete och svenskkunskaper är kort

 Uppfylls helt

Analys

Förvaltningen fortsätter arbetet med att bidra till att människor blir självförsörjande och att vägen till arbete blir kort genom att erbjuda praktikplatser till personer från Jobbtorg och som står utanför arbetsmarknaden. Även andra personer, exempelvis personer med funktionsvariationer, erbjuds praktikplats. Under januari-mars månad har två studenter från arboristutbildning under några veckor genomfört praktik på förvaltningen.

Nämnden höjer årsmålet något gällande hur många feriearbetande ungdomar som är möjliga att erbjudas plats i år. Förvaltningen bedöms under året kunna erbjuda 120 platser för feriearbetande skolorungdomar. Begränsningar i utrymmen för omklädning och lunch dimensionerar antalet.

Indikator	Periodens utfall	Utfall män/ pojkar	Utfall kvinnor/ flickor	Periodens utfall VB 2020	Prognos helår	Årsmål	KF:s årsmål	Period
  Antal tillhandahållna platser för feriejobb	0			116	120	120 st		Tertial 1 2021
Analys Förvaltningen höjer årsmålet i tertialrapport 1 från 116 till 120 ungdomar.								
  Antal tillhandahållna platser för Stockholmsjobb	2			4	2	2 st	Tas fram av nämnd	Tertial 1 2021
  Antal tillhandahållna praktikplatser för högstskolestuderande samt platser för verksamhetsförlagd utbildning	2			3	5	5	Tas fram av nämnd	Tertial 1 2021
  Antal ungdomar som fått feriejobb i stadens regi	0 st			113 st	120	120 st	9 000 st	Tertial 1 2021
Analys Förvaltningen höjer årsmålet i tertialrapport 1 från 116 till 120 ungdomar.								

Nämndmål:

Nämnden ska bidra till ökad sysselsättning genom att erbjuda praktik till personer som står långt från arbetsmarknaden

 Uppfylls helt

Beskrivning

Nämnden kommer att erbjuda praktikplatser till aspiranter från Jobbtorg och till andra personer, exempelvis personer med funktionsvariationer, som står utanför arbetsmarknaden. Det kan också bli aktuellt att erbjuda praktikplatser för olika yrkesutbildningar. Nämnden erbjuder 116 platser för feriearbetande skolungdomar.

Förväntat resultat

Att fler personer kan få arbetslivserfarenhet och därmed bli mer anställningsbara på arbetsmarknaden.

Analys

Förvaltningen gör bedömningen att nämndmålet kommer att uppnås under året. Bedömningen grundas på att förväntat resultat prognostiseras att nås och att aktiviteten kommer att genomföras.

Aktivitet	Startdatum	Slutdatum	Avvikelse
 Erbjuder praktikplatser	2019-01-01	2021-12-31	

KF:s mål för verksamhetsområdet:

1.2. Stockholm är en trygg, säker och välskött stad att bo och vistas i

 Uppfylls helt

Analys

Förvaltningen prioriterar arbetet med att öka säkerheten och den upplevda tryggheten på begravningsplatserna. Utifrån tidigare genomförd jämställdhetsanalys är det framförallt kvinnor som upplever begravningsplatserna som något mer otrygga. Förvaltningen fortsätter därför arbetet med att bland annat förbättra belysning, röjning av buskar och sänkning av häckar för att ge bättre överblickbarhet.

Efter ett antal allvarliga händelser under 2020 har flera initiativ tagits till att än mer öka tryggheten på de största begravningsplatserna. Förvaltningen har under vintern och våren förstärkt bevakningen genom utökad rondering på begravningsplatserna. På Skogskyrkogården och Norra begravningsplatsen låses även befintliga grindar på nätterna som ett försök att öka säkerheten. Försöket kommer att utvärderas under våren. En särskilt satsning på ökad belysning planeras under 2021. Ett försök med mer kvalificerade sensorer av typen markradar har även inletts under året.

Utredningar kring restaurering samt nytillverkningar av entrégrindar till Skogskyrkogården respektive Norra begravningsplatsen har påbörjats. Möjligheten att automatisera grindarna för automatisk låsning och öppning ses över. Framtagandet av ljus- och mörkerplaner för Västberga- och Brännkyrka kyrkogårdar har påbörjats.

Ett förslag på tillfällig belysning för en ökad trygghet på kvarteren 17A-C på Norra begravningsplatsen har tagits fram. Provbelysning har skett och tillstånd har inhämtats från länsstyrelsen. Den tillfälliga belysningen kommer att vara monterad under perioden november

2021 till mars 2022. Extra medel för trygghetsskapande åtgärder har dock nekats för kompletterande belysning på Sandsborgskyrkogården samt för framtagandet av ljus/mörkerplaner för Norra begravningsplatsen och för Skogskyrkogården.

Nämndmål:

Begravningsverksamheten präglas av tillförlitlighet och hög säkerhet. Stadens begravningsplatser upplevs som trygga, välskötta och säkra.

 Uppfylls helt

Beskrivning

Basen för förvaltningens säkerhetsarbete är tillförlitliga och säkra rutiner vid beställningar, kremationer, förvaring av kistor med stoft och urnor samt vid utlämning av urnor. Alla arbetsplatser genomgår regelbundet utbildningar i brandskydd och hjärt-och lungräddning. Säkerheten på begravningsplatserna har hög prioritet. Samråd med övriga storstadsförvaltningar sker med anledning av beredskap inför så kallade riskbegravningar. Gravstenssäkerheten är ytterst gravrättsinnehavarens ansvar men kyrkogårdsförvaltningen har tillsyn och följer upp gravstenssäkerheten.

Kvinnor upplever begravningsplatserna som något mer otrygga jämfört med män. Åtgärder genomförs som ökar tryggheten, exempelvis förbättrad belysning, röjning av buskar och sänkning av häckar. Hög skötselnivå, god vinterväghållning, snabb sanering av klotter och åtgärdande av annan skadegörelse samt åtgärder för att förhindra brott ska ge besökarna en trygg och säker miljö. Vaktbolag ronderar i stor omfattning vid de större begravningsplatserna. Vidare genomförs under våren ett försök med att låsa befintliga grindar på Skogskyrkogården och Norra begravningsplatsen för biltrafik. Samverkan sker med närpolisen kring åtgärder som kan vidtas för att hindra fortsatta stölder.

Arbetet med att ta fram ljus/mörker-planer för de olika begravningsplatserna fortsätter. Detta genomförs för att visa på behovet och prioriteringar av belysningsåtgärder. Utifrån den skadestatistik som finns tillgänglig kommer fokus under 2021 riktas mot att ta fram ljus-/mörkerplaner för Norra begravningsplatsen samt för Skogskyrkogården. Dessutom kommer ljus-/mörkerplaner att tas fram för Västberga och Brännkyrka kyrkogårdar. Under 2021 kommer extra medel att sökas för trygghetsskapande åtgärder i form av kompletterande belysning på Sandsborgskyrkogården. Om det är möjligt kommer även extra medel sökas för ljus/mörkerplanerna för Norra begravningsplatsen och för Skogskyrkogården.

Förväntat resultat

Att inga incidenter, allvarliga avvikelser eller olyckor sker inom verksamheten. Besökarna ska uppleva begravningsplatserna som trygga, välskötta och säkra. Att inga skillnader utifrån kön ska finnas för upplevelsen av tryggheten på begravningsplatserna.

Analys

Förvaltningen gör bedömningen att nämndmålet kommer att uppnås under året. Bedömningen grundas på att förväntat resultat och indikatorer prognostiseras att nås.

Indikator	Periodens utfall	Utfall män/ pojkar	Utfall kvinnor/ flickor	Periodens utfall VB 2020	Prognos helår	Årsmål	KF:s årsmål	Period
 ♀ Andel besökare som upplever att Stockholms begravningsplatser är trygga				69 %		70 %		2021
 ♀ Andel besökare som upplever Stockholms begravningsplatser som välskötta				78 %		79 %		2021

Aktivitet	Startdatum	Slutdatum	Avvikelse
 Brandskydd kapell	2016-01-01	2021-12-31	
 Framtagande av ljus/mörker-planer	2019-01-14	2023-12-31	

KF:s mål för verksamhetsområdet:

1.3. I Stockholm når barn sin fulla potential då Stockholms skolor och förskolor är de bästa i Sverige

 Uppfylls helt

Analys

På grund av pandemin och därmed följande restriktioner gällande folksamlingar kunde stadsmuseets guider inte hålla visningar av Världsarvet under hela förra året. Visitors Center öppnade den 1 maj. Visningar för skolklasser och för allmänheten, både på svenska och engelska, kommer att öppnas upp beroende på rådande restriktioner gällande pandemin. Visningar kommer tills vidare enbart erbjudas utomhus.

Nämndmål:

Världsarvets Skogskyrkogårdens värden ska förmedlas till barn och unga

 Uppfylls helt

Beskrivning

Stadens skolor erbjuds fria visningar av Världsarvet Skogskyrkogården. Vid visningarna förmedlas Världsarvets värden samt bakgrunden till Unesco:s Konvention om Skydd för Världens Kultur- och Naturarv.

Förväntat resultat

Att Stockholms barn och unga har god kännedom om Världsarvet Skogskyrkogården.

Analys

Förvaltningen gör bedömningen att nämndmålet kommer att uppnås under året. Bedömningen

grundas på att förväntat resultat prognostiseras att nås.

KF:s mål för verksamhetsområdet:

1.4. I Stockholm får människor i behov av stöd insatser i tid präglade av hög kvalitet, evidens och rättssäkerhet

 Uppfylls helt

Analys

Planering pågår för olika utvecklingsprojekt för begravningsplatserna.

Tillgänglighetsanpassningar görs i samverkan med nämndens råd för funktionshinderfrågor där en gemensamt framtagna åtgärdslista är vägledande för prioriterade åtgärder. Exempelvis sker kontinuerlig uppdatering av översiktskartor vid kyrkogårdar och begravningsplatser och att representanter från rådet deltar i referensgrupp för byggandet av Järva begravningsplats. Tillgängligheten på Skogskyrkogården kommer även tydligt att förbättras i och med att de nya bänkarna kan placeras ut.

Förvaltningen handlägger gravrättsärenden i form av medlingar, lösande av tvister och flyttningar av stoft och urnor samt för kundkontakter i dessa ärenden. Förvaltningen har noterat en ökning av dessa ärenden sedan något år tillbaka. Under januari månad 2021 begärde 10 personer medling av förvaltningen. När anhöriga inte kommer överens efter medling inom förvaltningen lämnas ärendet vidare till Länsstyrelsen för beslut.

Nämndmål:

Begravningsverksamheten präglas av god service och lyhördhet för den enskildes behov.

 Uppfylls helt

Beskrivning

Hög tillgänglighet och lyhördhet för den enskildes behov präglar begravningsverksamheten. Tillgången till ceremonilokaler och tider för gravsättning anpassas efter behoven. Nämnden erbjuder också ett stort utbud av olika typer av planterings- och gravskötselavtal.

Nämnden har ett viktigt uppdrag att om behov uppstår medla vid olika tvister. Det kan handla om val av begängelsemetod eller val av plats för ceremoni eller gravsättning. Så långt det är möjligt anpassas stadens kapell till ceremonier enligt olika trosinriktningar och borgerliga förrättningar.

Den planerade utvecklingen av Strandkyrkogården som ligger i ett naturskönt område men som utnyttjas i liten grad för gravsättningar går vidare under 2021. Detaljplanearbetet för anläggandet av en ceremonilokal pågår och den preliminära tidplanen är att Stadsbyggnadsnämnden kan ta ett beslut under senare delen av året. Parallellt kommer bygghandlingar att projekteras och en planering av upphandling ske. Målsättningen är, förutsatt att detaljplanen vinner laga kraft, att entreprenadstart kan ske första kvartalet 2022.

Förväntat resultat

Nämnden tillhandahåller god service och en mångfald av gravskick.

Analys

Förvaltningen gör bedömningen att nämndmålet kommer att uppnås under året. Bedömningen grundas på att förväntat resultat prognostiseras att nås och att aktiviteterna kommer att genomföras.

Aktivitet	Startdatum	Slutdatum	Avvikelse
 Anläggning av nytt gravkvarter på Norra begravningsplatsen	2018-01-01	2022-12-31	
 Planering och byggnation av en ceremonilokal på Strandkyrkogården	2018-01-01	2022-12-31	
 Utveckling av Strandkyrkogården	2017-01-01	2023-12-31	

Nämndmål:

Stadens begravningsplatser och begravningsverksamhet ska ha god tillgänglighet

Uppfylls helt

Beskrivning

Tillgänglighetsanpassningar görs i samverkan med nämndens råd för funktionshinderfrågor där en gemensamt framtagna åtgärdslista är vägledande för prioriterade åtgärder.

Tillgänglighetsanpassningar av busshållplatser vid Skogskyrkogården utreds på uppdrag av nämnden. En ny ramp till Stora Gravkoret på Norra begravningsplatsen ska projekteras. Även en ramp vid Hässelby kapell kommer att utredas.

"Hitta-graven" eller "Svenska Gravar"-hemsidorna är mycket välbesökta sökfunktioner och de utgör en service som ska öka tillgängligheten för besökaren. Sökfunktionerna på "Hitta-Graven" utökas fortlöpande och antalet besökare ökar kontinuerligt. Närmare 40 procent av besöken på "Hitta Graven" görs dessutom via mobila tjänster.

Stadens program för tillgänglighet, Program för tillgänglighet och delaktighet för personer med funktionsnedsättning 2018-2023, är vägledande för projekteringen av en ny begravningsplats vid Järva friområde. Under 2021 påbörjas markarbetet.

Förväntat resultat

Begravningsplatser och ceremonilokaler ska vara anpassade för allas behov. Tillgängligheten till information är god och begriplig för så många som möjligt.

Analys

Förvaltningen gör bedömningen att nämndmålet kommer att uppnås under året. Bedömningen grundas på att förväntat resultat prognostiseras att nås och att aktiviteterna kommer att genomföras.

Aktivitet	Startdatum	Slutdatum	Avvikelse
 Beläggningsarbeten	2015-01-01	2021-12-31	
 Målning av trappnosar	2015-01-01	2021-12-31	
 Möbleringsprogram - förtätning av sittplatser	2015-01-01	2022-12-31	
 Nya bänkar till Skogskyrkogården	2016-01-01	2023-12-31	
 Projektera ny ramp till Stora Gravkoret, Norra begravningsplatsen	2019-01-01	2021-12-31	
 Skyltprogram - informationstavlor	2015-01-01	2021-12-31	
 Upprustning och tillgänglighetsanpassning av servicestationer vid Norra begravningsplatsen.	2015-01-01	2022-12-31	
 Utredda ny ramp till Hässelby kapell	2019-01-07	2021-12-31	
 Utredning av tillgänglighetsanpassningar vid busshållplatser på Skogskyrkogården	2017-01-01	2021-12-31	
 Utveckla "Hitta Graven/Svenska Gravar"-tjänster	2015-01-01	2021-12-31	

KF:s mål för verksamhetsområdet:

1.5. I Stockholm har äldre en tillvaro som präglas av hög kvalitet, trygghet och självbestämmande

 Uppfylls helt

Analys

För att minska risken för smittspridning under coronapandemin glesades ceremonitider i kapellen ut redan under förra året, detta för att öka tiden för städning och vädring av lokalerna samt för att minimera risken att olika begravningsällskap möts.

Förvaltningen fortsätter arbetet för att öka äldres trygghet bland annat genom att förbättra belysningen och tillgängligheten till begravningsplatserna.

Nämndmål:

Äldre ska känna sig välkomna och trygga på stadens begravningsplatser

 Uppfylls helt

Beskrivning

Många äldre besöker nämndens anläggningar. Det är av stor vikt att de känner sig välkomna och upplever en god service vid sina kontakter med kyrkogårdsförvaltningen.

Förväntat resultat

Äldre rapporterar ökad upplevd trygghet vid nämndens anläggningar.

Analys

Förvaltningen gör bedömningen att nämndmålet kommer att uppnås under året. Bedömningen grundas på att förväntat resultat prognostiseras att nås.

KF:s inriktningsmål:

2. En hållbart växande och dynamisk storstad med hög tillväxt

Förvaltningen gör bedömningen att inriktningsmålet kommer att uppfyllas under året. Bedömningen grundas på att samtliga fem mål för verksamhetsområdet som är kopplade till inriktningsmålet bedöms uppnås. Hur nämnden bidrar till att nå inriktningsmålet redovisas under respektive mål för verksamhetsområdet.

KF:s mål för verksamhetsområdet:

2.1. Stockholm har Sveriges bästa företagsklimat och ett internationellt konkurrenskraftigt näringsliv

 Uppfylls helt

Analys

Nämnden har ett gott samarbete med olika entreprenörer inom begravningsbranschen, exempelvis begravningsbyråer, florister och entreprenörer inom stenindustrin. I samband med pandemin har samarbetet med begravningsentreprenörerna intensifierats ytterligare. Digitala samverkansmöten har genomförts med de större begravningsbyråerna, veckovis i början av pandemin och i dagsläget månadsvis. Syftet har varit att delge varandra information om hur respektive verksamhet påverkats av pandemins verkningar och att gemensamt ha en beredskap för att kunna hantera en krisartad situation.

Nämnden fortsätter arbetet med att utveckla begravningsplatserna för att möta kommande behov av gravplatser och efterfrågan av olika gravskick. Byggandet av den nya begravningsplatsen Järva inleddes i januari.

Nämndmål:

Nämnden ska ha ett gott samarbete med företagare

 Uppfylls helt

Beskrivning

Nämndens verksamheter har ett tätt samarbete med olika entreprenörer inom begravningsbranschen, exempelvis begravningsbyråer, florister, entreprenörer inom stenindustrin, leverantörer av upphandlade tjänster m.fl. Olika samrådsorgan finns, BESK-gruppen med representanter från begravningsbyråbranschen och förvaltningen, Transportgruppen med aktörer som utför transporter av avlidna samt OAA (Omhändertagande av avlidna) tillsammans med bland annat Region Stockholm och begravningsbyråbranschen. Förvaltningen arbetar med implementeringen av förbättrade webb- och informationslösningar som ska ge snabbare och säkrare handläggning vid beställningar av tjänster.

Förväntat resultat

Att levererade tjänster ska ha hög kvalitet och att inga avvikelser sker.

Analys

Förvaltningen gör bedömningen att nämndmålet kommer att uppnås under året. Bedömningen grundas på att förväntat resultat och en indikator prognostiseras att nås.

Indikator	Periodens utfall	Utfall män/ pojkar	Utfall kvinnor/ flickor	Periodens utfall VB 2020	Prognos helår	Årsmål	KF:s årsmål	Period
 Andel begravningsentreprenörer som bokar via webb-Aveny (tidigare Grabo)				54 %		47 %		2021

KF:s mål för verksamhetsområdet:

2.2. Stockholm byggs attraktivt, tätt och funktionsblandat utifrån människors och verksamheters skiftande behov

 Uppfylls helt

Analys

Bygget av begravningsplatsen på Järva inleddes på plats i januari. Området är nu inhägnat och ett större antal träd, grövre buskage och sly har tagits ned för att ge plats åt gravkvarter/gravöar, vägar och de våtmarker som ska byggas. Provtagning sker av marken och i april inleddes bygget av vägar och gravöar. I anslutning till vägarna kommer det dras ledningar för vatten, avlopp och el.

Kommunikativt har projektet under första tertialet löpande publicerat information på Stockholm växer/Järva begravningsplats. Samordning har även skett mellan förvaltningar som fått frågor från medborgare. Dialog om begravningsplatsen sker även med företrädare för olika trosbekännelser.

Projektet löper enligt plan trots utmaningar vad gäller säkerhetssituationen. Det är framförallt inhägnaden som har utsatts för sabotage vilket lett till ett behov av att ha väktare på plats och andra extra säkerhetsåtgärder.

Framtagande av gestaltungs-förslag för nya askgravlundar på Galärvarvskyrkogården samt på Skogskyrkogården pågår. Projekteringen av ett nytt gravkvarter på kvarter 14B på Norra begravningsplatsen är klar.

En upphandling för anläggandet av en ny entré till Strandkyrkogården är genomförd, entreprenaden beräknas vara färdigställd i september 2021.

Arbetet med att ta fram en handlingsplan för almarna på Skogskyrkogården fortsätter. En återplanteringsplan för almarna på Norra begravningsplatsen har påbörjats. Föryngring av trädbeståndet på begravningsplatserna pågår. Under våren kommer cirka 50 träd att planteras.

Nämndmål:

Stockholmarna ska erbjudas en mångfald av gravskick

Uppfylls helt

Beskrivning

Begravningsverksamheten omfattar alla stockholmare, oavsett etnisk eller religiös tillhörighet eller annan bakgrund. Stadens begravningsplatser präglas därför av en stor variation av gravskick, gravplatser och anpassningar till olika begravnings seder mm.

Runt Järvafältet bor drygt 60 000 människor och de representerar en mångfald av kulturer som också efterfrågar olika gravskick utifrån olika trosuppfattningar. Den nya begravningsplatsen på Järvafältet ska ge utrymme för dessa behov, samtidigt som den ska ta hänsyn till kulturresevatets värden. Planeringen har pågått sedan 2008 och under 2021 påbörjades byggnationen av den första etappen av den nya begravningsplatsen.

Förvaltningen fortsätter att under 2021 planera för anläggning av nya kistgravar på kvarter 13 och 14 på Räcksta begravningsplats. Området har inte sedan tidigare använts för gravsättning varför det kan nyttjas bl.a. för muslimska gravar. Genomförda vattenutredningar visar att markförhållandena inte är idealiska varför omfattande utredningar har utförts. För att gravsättning ska kunna genomföras måste området dräneras och utskifte av förorenade massor ske. Arbetet fortsätter med att färdigställa projekteringen för det nya kistgravsområdet på Räcksta begravningsplats. Ett kistgravkvarter på Räcksta begravningsplats kommer dock inte lösa det långsiktiga behovet av kistgravar i västerort utan får ses som ett komplement till den planerade begravningsplatsen på Järvafältet.

Askgravarna på Skogskyrkogården och Galärvarvskyrkogården är i det närmaste fullbelagda. För att möta den ökade efterfrågan från anhöriga om gravsättningsformen askgravlund ska en utredning om anläggande av askgravlundar på kvarter 25 på Skogskyrkogården och på Galärvarvskyrkogården göras under året.

Förväntat resultat

Ökat utbud av gravplatser genom nyanläggningar vid befintliga begravningsplatser samt nybyggnation.

Analys

Förvaltningen gör bedömningen att nämndmålet kommer att uppnås under året. Bedömningen grundas på att förväntat resultat prognostiseras att nås och att aktiviteterna kommer att genomföras.

Aktivitet	Startdatum	Slutdatum	Avvikelse
 Byggnation av begravningsplats på Järva friområde	2008-01-01	2024-12-31	
 Nya begravningskvarter på Räcksta begravningsplats	2006-01-01	2023-12-31	
 Utredning av askgravar på Galärvarvskyrkogården	2020-12-01	2021-12-31	

Aktivitet	Startdatum	Slutdatum	Avvikelse
 Utredning av askgravar på Galärvarvskyrkogården	2021-01-01	2021-12-31	
 Utredning av askgravar på Skogskyrkogården	2020-12-01	2023-12-31	
 Utredning av kistminneslund på Strandkyrkogården	2020-01-01	2021-12-31	

KF:s mål för verksamhetsområdet:

2.3. Stockholms infrastruktur främjar effektiva och hållbara transporter samt god framkomlighet

 Uppfylls helt

Analys

Förvaltningen använder miljöbränsle i fordon och arbetsmaskiner. Allt fler av förvaltningens fordon och arbetsverktyg är eldrivna, exempelvis har en ny eldriven åkgräsklippare köpts in.

Nämndmål:

Kyrkogårdsnämnden bidrar till att skapa effektiva och hållbara transporter.

 Uppfylls helt

Beskrivning

Nämndens tjänstebilar byts ut till el- eller biogasdrivna fordon. På stadens begravningsplatser sker interna transporter i första hand med elfordon. Dieseldrivna entreprenadmaskiner drivs till stor del med HVO-diesel. Skypemöten uppmuntras för att minska transporter till arbetet. Tjänsteresor inom landet sker i första hand med tåg.

Förväntat resultat

Minskade utsläpp och effektivt transportarbete.

Analys

Förvaltningen gör bedömningen att nämndmålet kommer att uppnås under året. Bedömningen grundas på att förväntat resultat prognostiseras att nås.

KF:s mål för verksamhetsområdet:

2.4. Stockholm är en modern kultur- och evenemangsstad med en stark besöksnäring

 Uppfylls helt

Analys

Skogskyrkogårdens värden som världsarv förvaltas och förmedlas. Skogskyrkogården fyllde 100 år förra året men även 25 år som världsarv. Ett stort firande kunde inte arrangeras på grund av pågående coronapandemi. Istället firades jubileet genom en utomhusutställning och

en ny film om Världsarvet Skogskyrkogården som bland annat publicerades på Stockholms webbplatser. Utställningen finns åter uppställd vid huvudentrén fram till november. Därtill kommer filmen att relanseras på flera forum.

Visitors Center öppnade den 1 maj. Visningar för skolklasser och för allmänheten, både på svenska och engelska, kommer att öppnas upp beroende på rådande restriktioner gällande pandemin. Visningar kommer tills vidare enbart erbjudas utomhus.

I samarbete med ASCE (Association of Significant Cemeteries in Europe) Week of Discovering European Cemeteries (WDEC) kommer digitala guidningar att erbjudas fritt för högstadie- och gymnasieklaser under 20 dagar i maj-juni. De digitala guidningarna kommer att berätta om Norra begravningsplatsen samt om Världsarvet Skogskyrkogården, vilka båda är medlemmar i ASCE.

Nämndmål:

Kulturarvet på stadens begravningsplatser ska bevaras, vårdas och synliggöras

Uppfylls helt

Beskrivning

En kulturhistorisk inventering av gravvårdar vid stadens begravningsplatser har genomförts och en bevarandeplan har tagits fram. En värdering av materialet med förslag till bevarandeplan kommer så småningom att överlämnas till Länsstyrelsen för ställningstagande. Renovering av gamla gravmonument, staket och gjutjärnsdetaljer sker framför allt vid Norra begravningsplatsen.

Vård- och underhållsplaner ska tas fram för samtliga begravningsplatser. Färdiga planer finns för Sandsborgskyrkogården, Galärvarvskyrkogården, Spånga kyrkogård, Hässelby begravningsplats, Brännkyrka kyrkogård och Västberga begravningsplats samt Bromma kyrkogård. Under året blir det aktuellt med att påbörja arbetet med en vård- och underhållsplan för Skogskyrkogården.

Samarbetet med Stockholms Stadsmuseum fortsätter, både vad gäller antikvariskt stöd vid underhålls- och upprustningsprojekt samt genom att muséet fortsätter att anordna visningsverksamhet, både vid världsarvet Skogskyrkogården och vid Norra begravningsplatsen.

Under 2021 kommer fortsatt bekämpning av almsjuka att prioriteras. Almsjukan har nu även drabbat Skogskyrkogården där almar i det stora entrélandskapet nu har insjuknat. Flera av almarna har visat symtom på almsjuka, även en alm i meditationslunden "Almhöjden" på Skogskyrkogården. Fler av almarna på Brännkyrka kyrkogård och Norra begravningsplatsen är också sedan tidigare hårt drabbade. Vaccinering prövas som metod för att förhindra spridning bland annat på almar på Norra begravningsplatsen och nu även på Skogskyrkogården. Ett fördjupat samarbete är önskvärt med stadens trädansvariga och Solna stad för att göra gemensamma insatser mot almsjukan och andra trädjukdomar.

Allhelgonahelgen, Julafton, Mors och Fars dag är dagar där antalet besökare är stort på begravningsplatserna. Vid allhelgonahelgen beräknas ca 100 000 besökare vid begravningsplatserna och då planeras för sedvanliga aktiviteter med öppna kapell, musik i kapellen och personal på plats som kan svara på frågor och hjälpa anhöriga med att hitta graven.

Förväntat resultat

Ett vårdat, mer tillgängligt och mer attraktivt kulturarv.

Analys

Förvaltningen gör bedömningen att nämndmålet kommer att uppnås under året. Bedömningen grundas på att förväntat resultat prognostiseras att nås och att aktiviteterna kommer att genomföras.

Aktivitet	Startdatum	Slutdatum	Avvikelse
 Framtagande av vård- och underhållsplaner	2016-01-01	2024-12-31	
 Föryngring av träd och annan vegetation	2016-01-01	2022-12-31	
 Projektering och renovering av krematoriekapellen på Skogskyrkogården	2018-01-01	2023-12-31	
 Restaurering av gravvårdar med kulturhistoriskt värde	2015-01-01	2025-12-31	
 Utredning av nytt staket samt renovering av grindar vid Norra begravningsplatsen	2018-01-01	2021-12-31	
 Utredning renovering av grindar Skogskyrkogården	2020-01-01	2021-12-31	
 Workshop kring åtgärdsplan och ersättningsalternativ för almarna på Skogskyrkogården.	2020-01-01	2021-12-31	
 Återplantering av trädbestånd	2016-01-01	2021-12-31	

Nämndmål:

Världsarvet Skogskyrkogårdens värden ska förvaltas och förmedlas

Uppfylls helt

Beskrivning

Skogskyrkogården är sedan 1994 uppsatt på Unesco:s lista över världsarv som ska skyddas, bevaras, levandegöras och överlämnas till kommande generationer. Dess unika status och kulturmiljö förvaltas utifrån en framtagen förvaltningsplan.

Världsarvsrådet består av representanter från kyrkogårdsförvaltningen, länsstyrelsen, Stockholms stadsmuseum samt stadsträdgårdsmästaren och stadsarkitekten. Under 2021 ska världsarvsrådet ta ställning till hur den nationella världsarvsstrategin ska implementeras.

Världsarvet bidrar i hög grad till besöksnäringen i Stockholm. Att Stockholmare känner till "sitt" världsarv är en viktig del i Unesco:s strävanden att medvetandegöra världsarven -både ur ett lokalt och globalt perspektiv. Ett barn- och ungdomsperspektiv ska också finnas.

Stockholms stadsmuseum sköter visningsverksamheten vid Skogskyrkogården på uppdrag av kyrkogårdsnämnden. Särskilda barnvisningar erbjuds till skolorna.

Världsarvet Skogskyrkogården är tillgängligt för besökare genom allmänna och bokningsbara visningar och ett säsongsöppet Visitors Center. Hemsidan www.skogskyrkogarden.stockholm.se stödjer besökare och intresserade innan, under och efter besöket. Den hjälper till vidare kunskap och erbjuder kartguider på åtta språk. Audioguider har tagits fram för att förbättra tillgängligheten och kunskapen om världsarvet.

Förväntat resultat

Ökad medvetenhet om världsarvet och dess värden. Ett tillgängligt och uthålligt besöksmål i Stockholm.

Analys

Förvaltningen gör bedömningen att nämndmålet kommer att uppnås under året. Bedömningen grundas på att förväntat resultat och en indikator prognostiseras att nås.

Indikator	Periodens utfall	Utfall män/ pojkar	Utfall kvinn or/ flickor	Periodens utfall VB 2020	Prognos helår	Årsmål	KF:s årsmål	Period
 Andel Stockholmare som känner till att Skogskyrkogården är ett världsarv				60 %		61 %		2021

Aktivitet	Startdatum	Slutdatum	Avvikelse
 Implementera ett program för hållbar turism i samverkan med Stockholms Stadsmuseum	2019-01-01	2021-12-31	
 Utveckla indikatorer för världsarvet Skogskyrkogården.	2019-01-01	2021-12-31	

KF:s mål för verksamhetsområdet:

2.5. Stockholm är en hållbar stad med en god livsmiljö

 Uppfylls helt

Analys

Stadens begravningsplatser och kyrkogårdar utgör viktiga gröna lungor i stadsmiljön. De ska vara värdiga och rofyllda platser för den enskilde besökaren.

Nämndens verksamheter anpassas för en hållbar resursanvändning. Endast biogas används för driften av krematorierna. Metallrester efter kremation återvinns. Åtgärder genomförs och förbereds för att ytterligare minska koldioxidutsläppen.

Indikator	Periodens utfall	Utfall män/ pojkar	Utfall kvinnor/ flickor	Periodens utfall VB 2020	Prognos helår	Årsmål	KF:s årsmål	Period
  El- och värmeproduktion baserad på solenergi				21,8 MWh		25 MWh	4 560 MWh	2021
  Minskning av CO ₂ e till 2023						31	Tas fram av nämnd/ bolagss tyrelse	2021
Analys Utsläppsbeting 2020-2023 enligt Klimathandlingsplanen. Indikatorn är för perioden 2020-2023 och ska inte periodiseras årsvis. Det totala betinget fram till 2023 anges som målvärde.								
  Totalt köpt energi i stadens verksamheter				6,2 GWh		6,2 GWh	1945 GWh	2021
Analys Årsmålet är justerat i tertialrapport 1 från 3 GWh till 6,2 GWh. Det tidigare satta årsmålet innehöll endast fastighetsenergi. I det nya årsmålet ingår även biobränsle till krematorierna.								

Nämndmål:

Nämnden bidrar till att skapa en hållbar livsmiljö

 Uppfylls helt

Beskrivning

Nämnden arbetar för att minska koldioxidutsläpp genom att bland annat ha en krematorieverksamhet som helt drivs av biogas. Överskottsvärme från driften kan tas om hand för att värma ceremonilokaler och krematorierna. Därutöver arbetar nämnden med att ersätta oljepumpar med värmepumpar, förbättra isoleringen i byggnader, att använda mer elektriska maskiner för skötsel mm. Nämnden avser att under året ta fram uppföljningsbar statistik för nämndens koldioxidutsläpp.

Förvaltningen använder inga kemiska bekämpningsmedel eller konstgödsel vid grönskötseln av begravningsplatserna. Komposteringsanläggningar finns på Skogskyrkogården och Norra begravningsplatsen där trädgårdsavfall omvandlas till trädgårdsjord. Övriga kyrkogårdar lämnar trädgårdsavfall till externa komposteringsanläggningar.

Energieffektiviseringar sker genom konvertering av eluppvärmda byggnader samt utbyte av belysningsarmaturer. En uppföljning av vattenanvändningen och trimning av bevattningsanläggningarna kan bli aktuellt under året.

Förväntat resultat

Minskade utsläpp, effektiv energianvändning, ökad återvinning, minskning av miljö- och hälsofarliga ämnen.

Analys

Förvaltningen gör bedömningen att nämndmålet kommer att uppnås under året. Bedömningen grundas på att förväntat resultat och indikatorer prognostiseras att nås och att aktiviteterna kommer att genomföras.

Indikator	Periodens utfall	Utfall män/ pojkar	Utfall kvinnor/ flickor	Periodens utfall VB 2020	Prognos helår	Årsmål	KF:s årsmål	Period
 Andel biobränsle i stadens krematorier				100 %		100 %		2021
 Andel återvunnen metall efter kremation				100 %		100 %		2021
 Minskning ton CO2e till år 2023						31		2021
 Vattenförbrukning (bevattnings och fastigheter)				276 857		230 000		2021

Aktivitet	Startdatum	Slutdatum	Avvikelse
 Avveckling av oljeeldade värmepannor	2020-04-21	2023-09-30	
 Införande av nytt avfallssorteringskoncept	2015-01-01	2021-12-31	
 Medverka i stadens arbete med utveckling av biokol	2017-04-13	2021-12-31	
 Utbyte till LED ljuskällor inomhus och utomhus	2015-01-01	2021-12-31	
 Utveckla system för insamling av elektronikavfall	2017-04-13	2021-12-31	

Nämndmål:

Stadens begravningsplatser är vackra och rofyllda kulturmiljöer med höga naturvärden.

 Uppfylls helt

Beskrivning

Stadens begravningsplatser och kyrkogårdar utgör viktiga gröna lungor i stadsmiljön. De är värdiga och rofyllda platser för den enskilde besökaren. Under året fortsätter arbetet med att ta fram vård- och underhållsplaner som också inkluderar de gröna kulturvärdena.

Under 2021 kommer särskilt fokus läggas på det Globala Agenda 2030-målet som handlar om "Liv på land", det vill säga om den biologiska mångfalden. Utbildningsinsatser kring biotopvärden ska genomföras och aktualisering av skötselplanerna kan bli aktuellt.

Förväntat resultat

Begravningsplatserna är uppskattade besöksmål. Den biologiska mångfalden ska öka. Bullret ska minska.

Analys

Förvaltningen gör bedömningen att nämndmålet kommer att uppnås under året. Bedömningen grundas på att förväntat resultat och indikatorn prognostiseras att nås och att aktiviteten kommer att genomföras.

Indikator	Periodens utfall	Utfall män/ pojkar	Utfall kvinnor/ flickor	Periodens utfall VB 2020	Prognos helår	Årsmål	KF:s årsmål	Period
  Andel besökare som upplever Stockholms begravningsplatser som rofyllda				80 %		81 %		2021

Aktivitet	Startdatum	Slutdatum	Avvikelse
 Utbildningsinsatser och skötselplaner för att öka biologisk mångfald	2020-01-01	2022-12-31	

KF:s inriktningsmål:

3. En ekonomiskt hållbar och innovativ storstad för framtiden

Förvaltningen gör bedömningen att inriktningsmålet kommer att uppfyllas under året. Bedömningen grundas på att de två mål för verksamhetsområdet som är kopplade till inriktningsmålet bedöms uppnås. Hur nämnden bidrar till att nå inriktningsmålet redovisas under respektive mål för verksamhetsområdet.

KF:s mål för verksamhetsområdet:

3.1. Stockholm har en budget i balans och långsiktigt hållbara finanser

 Uppfylls helt

Analys

Prognosen mot årsslutet redovisar ett överskott med omkring 3,0 mnkr. Överskottet beror bland annat på ökade avtalskremationer med 0,5 mnkr, och ökade fonduttag med 0,8 mnkr.

Indikator	Periodens utfall	Utfall män/ pojkar	Utfall kvinnor/ flickor	Periodens utfall VB 2020	Prognos helår	Årsmål	KF:s årsmål	Period
  Nämndens budgetföljsamhet efter resultatöverföringar	98,4 %			93,7 %		100 %	100 %	Tertial 1 2021
  Nämndens budgetföljsamhet före resultatöverföringar	98,4 %			93,7 %		100 %	100 %	Tertial 1 2021
  Nämndens prognossäkerhet T2				-2 %		+/- 1 %	+/- 1 %	2021

Aktivitet	Startdatum	Slutdatum	Avvikelse
  Kyrkogårdsnämnden ska tillsammans med kommunstyrelsen utreda begravningsavgiftens framtida nivå utifrån nämndens kostnader och behov	2021-01-01	2021-12-31	

Nämndmål:

Nämndens verksamhet ska präglas av god budgethållning

 Uppfylls helt

Beskrivning

Förvaltningsledningen följer upp ekonomin månadsvis. Särskilt fokus är på kostnader för underhållsåtgärder, uppföljning av investeringsbudgeten samt erhållna intäkter.

I samband med tertialrapport 2 sker också uppföljning av verksamhet och ekonomi med förvaltningschefen.

Förväntat resultat

Effektivitet och transparens. Chefer och medarbetare ska ha god kunskap om hur budgeten fördelas och följs upp. Beredskap ska finnas för justeringar under året. Prognossäkerheten ska vara god.

Analys

Förvaltningen gör bedömningen att nämndmålet kommer att uppnås under året. Bedömningen grundas på att förväntat resultat prognostiseras att nås.

KF:s mål för verksamhetsområdet:

3.2. Stockholm använder skattemedlen effektivt till största nytta för stockholmarna

 Uppfylls helt

Analys

Sjukfrånvaron har trots den rådande pandemin varit låg. Förvaltningen har vidtagit åtgärder och restriktioner för att undvika smittspridning på arbetsplatsen. De som kunnat arbeta hemifrån har gjort det.

Svarsfrekvensen i årets medarbetarenkät har ökat till 83 procent från förra årets 71 procent. Förvaltningen gjorde en särskild satsning för att fler medarbetare skulle svara på enkäten. AMI (aktivt medskapandeindex) är ett index som består av tre områden: Motivation, Ledarskap och Styrning. Årets utfall har ökat med en procentenhet sedan förra året. Ledningsgruppen har påbörjat analysarbetet och respektive avdelning och enhet kommer under våren arbeta vidare med resultatet.

Indikator	Periodens utfall	Utfall män/ pojkar	Utfall kvinnor/ flickor	Periodens utfall VB 2020	Prognos helår	Årsmål	KF:s årsmål	Period
  Aktivt Medskapandeindex	78	79	76	77		78	82	2021
  Andel upphandlade avtal där kontinuerlig uppföljning genomförts				100 %		100 %	90 %	2021
  Andel upphandlingar där marknadsdialog har genomförts				67 %		50 %	Tas fram av nämnd/styrelse	2021
  Index Bra arbetsgivare	78			77		77	84	2021
  Sjukfrånvaro	5,2 %	4,4 %	6,2 %	5,5 %	5,5 %	5,5 %	Tas fram av nämnd/styrelse	Tertial 1 2021
Analys Sjukfrånvaron är, liksom tidigare år, högre hos kvinnor än män inom förvaltningen. Detta speglar situationen inom hela staden. Förvaltningen kommer att rikta särskild uppmärksamhet gällande sjukfrånvaro hos kvinnor.								
  Sjukfrånvaro dag 1-14	2,6 %	2,5 %	2,9 %	2,9 %	2,8 %	2,8 %	Tas fram av nämnd/styrelse	Tertial 1 2021

Nämndmål:

Kyrkogårdsnämnden ska vara en bra arbetsgivare

 Uppfylls helt

Beskrivning

Förvaltningen har ca 100 tillsvidareanställningar och 150 säsongsanställda kyrkogårdsarbetare. Alla medarbetare ska bidra till att skapa en bra arbetsplats som kännetecknas av hög kompetens, ett professionellt och etiskt förhållningssätt, delaktighet och ansvarstagande, hög trivsel, ett öppet och bra arbetsklimat och låg sjukfrånvaro.

Förvaltningen prioriterar en god arbetsmiljö och regelbundna utbildningsinsatser inom det systematiska arbetsmiljöarbetet. Medarbetare och chefer erbjuds löpande kompetensutveckling utifrån behov och individuella kompetensutvecklingsplaner. Alla medarbetare erbjuds en friskvårdssubvention samt en friskvårdstimme per vecka.

Tillsammans ska vi ha ett helhetsperspektiv och en övergripande kännedom om förvaltningens olika delar. Det ska kännetecknas av att vi tar tillvara på och ser till att goda exempel sprids i organisationen, liksom att skapa goda förutsättningar för ett tydligt, närvarande och hållbart ledarskap då det utgör essensen för en god arbetsmiljö och ett bra arbetsklimat.

Förväntat resultat

En bra arbetsplats som kännetecknas av hög trivsel, låga sjuktal samt ett öppet och bra arbetsklimat.

Analys

Förvaltningen gör bedömningen att nämndmålet kommer att uppnås under året. Bedömningen grundas på att förväntat resultat prognostiseras att nås och att aktiviteterna kommer att genomföras.

Aktivitet	Startdatum	Slutdatum	Avvikelse
 Upprustning av personallokaler vid kvarter 15 C på Norra begravningsplatsen	2019-01-01	2021-12-31	
 Upprustning av verksamhetslokaler vid kvarter 21, Skogskyrkogården.	2019-01-01	2021-12-31	

Nämndmål:

Medarbetare och chefer ska ha rätt kompetens, ett etiskt förhållningssätt samt ge ett värdigt bemötande

 Uppfylls helt

Beskrivning

Etiska aspekter ska ständigt vara närvarande i det dagliga arbetet och ska följas upp vid arbetsplatsträffar och medarbetarsamtal.

Förvaltningen följer också rekommendationer i dokumenten "Etiska riktlinjer vid gravgrävning" och "Risker och etiska aspekter vid gravgrävning" från Svenska kyrkans arbetsgivarorganisation.

Medarbetarnas kompetensutveckling och individuella kompetensutvecklingsplaner följs upp vid medarbetarsamtalen. Varje enhet och avdelning gör uppföljningar av kompetensutvecklingsbehoven på en mer övergripande nivå.

Förväntat resultat

Kompetenta medarbetare, nöjda kunder och besökare.

Analys

Förvaltningen gör bedömningen att nämndmålet kommer att uppnås under året. Bedömningen grundas på att förväntat resultat prognostiseras att nås.

Uppföljning av ekonomi**Analys av resultaträkning - uppföljning av driftbudget**

Prognosen mot årsslutet redovisar ett överskott med omkring 3,0 mnkr. Överskottet beror bland annat på ökade avtalskremationer med 0,5 mnkr, och ökade fonduttag med 0,8 mnkr. Under administration fanns en beredskap för ökade kapitalkostnader som nu inte behöver

användas när budgeten för kapitalkostnader utökades. Underskottet inom begravning och serviceavdelningen motsvaras av ett lika stort överskott under övriga intäkter och avser feriearbetande ungdomar.

Driftbudget	Budget 2021	Prognos 2021
Kostnader	Mkr	Mkr
Förvaltningschef, nämnd och stab	10,0	10,0
Begravnings- och serviceavdelningen	100,5	101,9
Tekniska avdelningen	44,2	44,2
Administrativa avdelningen	30,5	28,9
Kapitalkostnader	34,9	34,9
Summa kostnader	220,1	219,9
Intäkter		
Avgifter	15,0	15,0
Fonduttag	10,0	10,8
Övrigt	11,5	13,5
Summa intäkter	36,5	39,3
Netto	183,6	180,6

Investeringar

Investering	Budget 2021	Prognos 2021
Järva begravningsplats	80,0	115,0
Ceremonibyggnad Strandkyrkogården	2,0	2,0
Ekonomibyggnad 15c	20,0	20,0
Övrigt	30,0	30,0
Klimatinvesteringar	14,2	14,2
Summa	146,2	181,2

Järvaprojektet

Från årsskiftet 2021 pågår projektet med full kraft. I tertialrapport 1 redovisas en prognos mot projektslut 2024 om 357 mnkr vilket följer fullmäktiges beslut från 2019. Prognosen för 2021 är 115 mnkr*.

* Exklusive bevakningskostnader beroende på omfattande skadegörelse.

Övriga investeringar

I slutet av sommaren förväntas uppbyggnaden av ekonomibyggnaden 15c på Norra begravningsplatsen efter branden bli klar. Detaljplanen för Strandkyrkogården förväntas bli klar till hösten. Övriga projekt följer tidplan och uppvisar inga ekonomiska avvikelser.

Särskilda redovisningar

Konsekvenser av covid-19-pandemin

De ekonomiska konsekvenserna för kyrkogårdsförvaltningen på grund av pandemin är att betrakta som små och därför inte verksamhetspåverkande.

Sedan pandemins start har förvaltningen systematiskt arbetat mot nedanstående hotbildsanalys. Den är hämtad från förvaltningens plan för arbete under Covid-19. Planen har reviderats ett flertal gånger under året.

Hotbild

Ur ett så kallat hotbildsperspektiv spänner kyrkogårdsförvaltningens ansvar över ett vitt spektrum av områden där medborgarens trygghet och förtroende för samhället är av central vikt. En pandemi som Covid-19 påverkar flera av dem negativt. Riskerna som uppstår kan sägas delas in i psykologiska, tekniska och etiska risker.

Med *psykologiska risker* menas risken för att förtroendet för att samhället klarar av sitt ansvar att stödja medborgarna i en svår situation urholkas. Den anhöriges behov av stöd och hjälp upplevs inte helt eller delvis kunna hanteras.

När det gäller *tekniska risker* är dessa knutna till praktisk begravningskapacitet och är mer att se som särskilda planeringsfall i extremt utmanande planeringsscenarior där antalet dödsfall beräknas bli extremt högt.

Etiska risker är kopplade till på vilket sätt förvaltningen klarar av att sköta uppdraget. Risken finns att praktiska regler till exempel för att hantera risk för smittspridning upplevs som ovärdiga eller överdrivna. Vidare kan ett större antal dödsfall kräva en effektivisering av begravningsprocesserna. Den långsamma processen i kombination med att ingen balsamering utförs kan även skapa etiska utmaningar.

Bedömning

En krisledningsplan togs fram i början av april 2020. Inledningsvis var det stor efterfrågan på jordbegravningar och då specifikt på Strandkyrkogården och Spånga kyrkogård. Från slutet av maj 2020 har efterfrågan legat på normala nivåer. Detta gäller fortsatt under 2021.

Nämndens kylrum var när belastningen var som störst i första hand förbehållna kistlagda stoft för boende i Stockholm i avvaktan på kremering, ceremoni och jordbegravning. Planering finns alltså för extra kylrumskapacitet om nödvändigt.

Förvaltningen har en fortsatt aktiv samverkan med andra aktörer som sjukvården, begravningsentreprenörer och trossamfund. Samverkan syftar till att hålla en intakt beredskap att snabbt kunna agera samfällt och effektivt.

Ceremonier med urna har blivit mer vanligt. Utomhusceremonier och där avsked skett samtidigt som gravsättningen har också efterfrågats. Fortfarande är efterfrågan på urngravsättningar och gravsättning vid askgravplats stor, framförallt vid Skogskyrkogården. Inga av de bedömda riskerna har fallit ut.

Övrigt

Jämställdhet

Förvaltningen integrerar jämställdhetsarbetet med arbetet inom Agenda 2030. Förvaltningen fortsätter utveckling av arbetet med att analysera könsuppdelade resultat och vidta åtgärder om omotiverade skillnader mellan könen identifieras. För att stärka medarbetarnas kompetens i jämställdhetsarbetet har de möjlighet att genomföra stadens webbutbildning "Jämställdhet i Stockholms stad" på stadens utbildningsplattform. Jämställdhetsanalyser görs i tjänsteutlåtanden där det bedöms vara relevant.

Agenda 2030

Förvaltningen bidrar till att uppfylla målen i Agenda 2030 i den ordinarie verksamheten genom att bland annat ta hänsyn till barns rättigheter och nationella minoriteters rättigheter samt öka tillgängligheten och delaktigheten för personer med funktionsnedsättning. Begravningsverksamheten inkluderar alla trosbekännelser med möjlighet att följa religiösa riter och sedvänjor. Samverkan sker med relevanta nämnder i staden, trossamfund, civilsamhället och näringslivet.

Genom att fortsätta arbetet med att kartlägga och analysera på vilka sätt verksamheterna idag bidrar till arbetet med Agenda 2030 kommer förvaltningen kunna identifiera vilka ytterligare åtgärder eller aktiviteter som behövs för att bidra till att uppfylla målen.

Attesterat av

Detta dokument har godkänts digitalt av följande personer:

Namn	Datum
Svante Borg, Förvaltningschef	2021-05-10

Kyrkogårdsnämndens
Årsrapport 2020 - revision

9

KYF 2021/992

Handläggare
Christina Koistinen
Telefon: 0850830198**Till**
Kyrkogårdsnämnden
27 maj 2021

Kyrkogårdsnämndens Årsrapport 2020 - revision

Yttrande till revisionskontoret RVK 2021/8

Förslag till beslut

Kyrkogårdsnämnden överlämnar förvaltningens tjänsteutlåtande som svar på revisionsrapporten.

Sammanfattning

Revisorerna för kyrkogårdsnämnden har avslutat revisionen för nämndens verksamhet för år 2020. I årsrapporten redovisas resultat och bedömningar av revisionsårets granskningar samt hur rekommendationer från tidigare års granskningar har tagits hänsyn till.

Nämndens räkenskaper bedöms ge en rättvisande bild av verksamhetens resultat och ekonomisk ställning. Räkenskaperna bedöms vidare vara upprättade i enlighet med lagstiftning och god redovisningssed.

Den samlade bedömningen är att nämndens interna kontroll inte har varit helt tillräcklig. Av genomförda granskningar framgår att brister bland annat har noterats vad gäller nämndens arbete med styrning, uppföljning och kontroll av investeringar samt i den interna kontrollen avseende direktupphandling.

Förvaltningen delar den bild som rapporten ger av granskade områden vilka visar på att förvaltningen har flera utvecklingsområden. Förvaltningen arbetar kontinuerligt med att uppmärksamma och åtgärda de rekommendationer som revisionen lyfter fram.

Bakgrund

Revisionskontoret har överlämnat rapport nr 7, 2021 ”Årsrapport 2020” till kyrkogårdsnämnden för yttrande senast den 30 juni 2021.

Den årliga revisionen omfattar granskningar och bedömningar inom följande tre områden:

- Verksamhet och ekonomi
- Intern kontroll

- Räkenskaper

Revisionen har utförts enligt kommunallagen, andra tillämpliga lagar, reglementet för stadsrevisionen och god revisionssed i kommunal verksamhet. Granskningen har genomförts med den inriktningen och omfattning som behövs för att ge en rimlig grund för bedömning av nämndens verksamhet. Bedömningen sker utifrån fastställda kriterier.

Ärendets beredning

Ärendet har beretts inom förvaltningschefens stab i samverkan med förvaltningsledningen. Ärendet har behandlats i förvaltningsgruppen den 19 maj 2021.

Ärendet

I årsrapporten redovisas resultat och bedömningar utifrån revisionsårets granskningar samt hur förvaltningen har tagit hänsyn till rekommendationer från tidigare års granskningar.

Verksamhet och ekonomi

Den sammantagna bedömningen är att kyrkogårdsnämnden i allt väsentligt har bedrivit verksamheten på ett ändamålsenligt och från ekonomisk synpunkt tillfredsställande sätt.

Intern kontroll

Den samlade bedömningen är att nämndens styrning, uppföljning och kontroll av verksamheten inte har varit helt tillräcklig. Brister har noterats vad gäller arbete med styrning, uppföljning och kontroll av investeringar samt i den interna kontrollen avseende direktupphandling. Exempelvis behöver riktlinjer och rutiner avseende förvaltningens investeringsprocess samt en långsiktig investeringsplan fastställas.

Utöver ovan har revisionen genomfört granskningar som bland annat omfattat attest och behörighetshantering, löneprocessen och inköpsprocessen. Sammantaget bedöms den interna kontrollen vara tillräcklig i dessa granskningar. Vad gäller en granskning av förtroendekänsliga och ledningsnära poster har utvecklingsområden identifierats.

Räkenskaper

Räkenskaperna bedöms ge en rättvisande bild av verksamhetens resultat och ekonomisk ställning. Räkenskaperna bedöms vara upprättade i enlighet med lagstiftning och god redovisningssed.

Uppföljning av tidigare års granskningar

Nämnden har delvis vidtagit åtgärder utifrån revisorernas rekommendationer i föregående års granskningar. De väsentligaste rekommendationerna som återstår att genomföra berör nämndens arbete med underhåll och dataskyddsförordningen.

Synpunkter och förslag

Förvaltningens uppfattning är att revisionens årsrapport ger en samlad och tydlig bild över förvaltningens verksamhet inom de granskade områdena. Det är glädjande att nämndens verksamhet i flera delar får positiva resultat och omdömen.

De granskningar som revisionen har genomfört under året visar på flera utvecklingsområden. Förvaltningen arbetar kontinuerligt med att uppmärksamma och åtgärda de rekommendationer som revisionen lyfter fram. Nedan kommenterar förvaltningen de rekommendationer som lyfts fram i årsrapporten.

Intern kontroll

Den sammanfattande bedömningen är att kyrkogårdsnämndens styrning, uppföljning och kontroll inte är helt tillräcklig.

Revisionens bedömning grundas på att en enhetlig investeringsprocess inte är etablerad inom förvaltningen, vilket innebär en ökad risk för otydlighet avseende ansvar, roller samt befogenheter.

Revisionen rekommenderar kyrkogårdsnämnden att:

- Fastställa riktlinjer och rutiner avseende förvaltningens investeringsprocess.
- Fastställa rutiner samt förvaltningsgemensamma mallar och checklistor avseende enskilda investeringsprojekt.
- Säkerställa ändamålsenlig dokumentationshantering i syfte att samla samt tillgängliggöra dokumentation och öka spårbarhet.
- Fastställa långsiktig investeringsplan som omfattar längre period än aktuellt budgetår samt kommande två plan år.
- Säkerställa att risker kopplat till investeringsprocess och enskilda investeringsprojekt årligen hanteras i nämndens risk- och väsentlighetsanalys.

Förvaltningen har uppmärksammat rekommendationerna och kommer att vidareutveckla arbetet med den interna kontrollen.

Samtliga chefer inom kyrkogårdsförvaltningen genomförde under mars månad 2021 en stadsövergripande utbildning för projektmodeller (Lilla Ratten). Ett syfte med utbildningen är att

klargöra roller och ansvarsområden i en projektorganisation och att tillhandahålla dokumentmallar för planering och kontinuerlig uppföljning.

Efterhand kommer samtliga befintliga investeringar/projekt att inarbetas i en gemensam struktur. Vidare kommer den långsiktiga underhållsplaneringen förstärkas genom framtagande av resterande vård och underhållsplaner men även genom att en särskild långtidsplan utarbetas. Det bedöms dock vara ett långsiktigt arbete som kommer att löpa över flera år.

Direktupphandling vid kyrkogårdsnämnden

Den sammanfattande bedömningen är att kyrkogårdsnämnden inte har en tillräcklig intern kontroll som säkerställer att LOU (Lagen om offentlig upphandling) och att stadens styrdokument efterlevs gällande upphandling och inköp. Granskningen visar bland annat att för hälften av de granskade direktupphandlingarna har de ackumulerade värdena, för totala inköp från samma leverantör per kalenderår, överstigit gränsen för direktupphandling. Detta innebär en risk för att otillåtna direktupphandlingar kan ha genomförts.

Revisionen rekommenderar kyrkogårdsnämnden att:

- I större utsträckning kontrollera hur direktupphandlingar genomförs.
- Se över och följa upp att de riktlinjer som kommuniceras ut så att dessa hålls levande i organisationen.
- Se över hur ansvaret för direktupphandling samordnas på förvaltningen.
- Se över hur och var underlag för direktupphandlingar förvaras.

För att förvaltningen bättre ska ha kontroll på direktupphandlingar kompletteras den nu gällande rutinen (att den som gör en direktupphandling ska spara underlaget på anvisad plats på sin avdelning) med att även ekonomienheten ska erhålla en kopia på upphandlingar som överstiger 100 tkr. På sikt ska samtliga direktupphandlingar genomföras i stadens system för upphandling.

Förtroendekänsliga och ledningsnära poster

Utifrån granskningsresultatet rekommenderas nämnden att säkerställa att stadens anvisningar och regler följs vad gäller redovisning av transaktioner som avser resor och konferenser, utbildning samt representation.

Förvaltningen går varje månad igenom dessa kostnader och i de fall någon brist upptäcks genomförs en komplettering snarast möjligt. Varje år görs en genomgång av gällande regler för de medarbetare som har budgetansvar.

Förvaltningen föreslår att kyrkogårdsnämnden överlämnar förvaltningens tjänsteutlåtande som svar på revisionsrapporten.

Svante Borg
Förvaltningschef

Bilaga

Årsrapport 2020 för Kyrkogårdsnämnden nr 7, 2021

Attesterat av

Detta dokument har godkänts digitalt av följande personer:

Namn	Datum
Svante Borg, Förvaltningschef	2021-04-27

Årsrapport 2020

Kyrkogårdsnämnden

Rapport från
stadsrevisionen

Nr 7, 2021

Dnr: RVK 2021/8

Den kommunala revisionen är fullmäktiges kontrollinstrument för att granska den verksamhet som bedrivits i nämnder och bolag. Stadsrevisionen i Stockholm stad granskar nämnders och styrelser ansvarstagande för att genomföra verksamheten enligt fullmäktiges uppdrag. Stadsrevisionen omfattar både de förtroendevalda revisorerna och revisionskontoret.

I årsrapporter för nämnder och bolagsstyrelser sammanfattar stadsrevisionen det gångna årets granskningar och bedömningar av verksamheten. Granskningar som genomförs under året kan också publiceras som projektrapporter.

Publikationerna finns på stadsrevisionens webbplats, start.stockholm/revision. De kan också beställas från revisionskontoret, revision.rvk@stockholm.se.

Till
Kyrkogårdsnämnden

Årsrapport 2020

Revisorerna i revisorsgrupp 2 har avslutat revisionen av kyrkogårdsnämndens verksamhet under 2020.

Den samlade bedömningen är att nämndens interna kontroll inte har varit helt tillräcklig. Av genomförda granskningar framgår att brister bl.a. har noterats vad gäller nämndens arbete med styrning, uppföljning och kontroll av investeringar samt i den interna kontrollen avseende direktupphandling.

Revisorerna har den 24 mars 2021 behandlat bifogad årsrapport och överlämnar den till kyrkogårdsnämnden för yttrande senast den 30 juni 2021.

På uppdrag av revisorerna i revisorsgrupp 2.

Ulf Fridebäck
Ordförande

Tomasz Czarnik
Sekreterare

Sammanfattning

I denna rapport redovisas resultat och bedömningar utifrån revisionskontorets granskningar.

Verksamhet och ekonomi

Sammantaget bedöms att kyrkogårdsnämnden i allt väsentligt har bedrivit verksamheten på ett ändamålsenligt och från ekonomisk synpunkt tillfredsställande sätt. Bedömningen grundar sig på om det verksamhetsmässiga resultatet är förenligt med kommunfullmäktiges mål för verksamheten samt om lagstiftning och andra föreskrifter efterlevts.

Intern kontroll

Den samlade bedömningen är att nämndens styrning, uppföljning och kontroll av verksamheten inte har varit helt tillräcklig. Av genomförda granskningar framgår att brister har noterats vad gäller nämndens arbete med styrning, uppföljning och kontroll av investeringar samt i den interna kontrollen avseende direktupphandling.

Utöver ovan nämnda granskningar har revisionen genomfört granskningar som bl.a. omfattat attest och behörighetshantering, löneprocessen och inköpsprocessen. Sammantaget bedöms den interna kontrollen vara tillräcklig i dessa granskningar. Vad gäller en granskning av förtroendekänsliga och ledningsnära poster har utvecklingsområden identifierats.

Räkenskaper

Räkenskaperna bedöms ge en rättvisande bild av verksamhetens resultat och ekonomisk ställning. Räkenskaperna bedöms vara upprättade i enlighet med lagstiftning och god redovisningssed.

Uppföljning av tidigare års granskningar

Nämnden har delvis vidtagit åtgärder utifrån revisorernas rekommendationer i föregående års granskningar. De väsentligaste rekommendationerna som återstår att genomföra berör nämndens arbete med underhåll och dataskyddsförordningen.

Innehåll

1.	Årets granskning	1
2.	Verksamhet och ekonomi	1
2.1	Verksamhetsmässigt resultat.....	2
2.2	Ekonomiskt resultat.....	3
3.	Intern kontroll	4
4.	Räkenskaper.....	6
5.	Uppföljning av tidigare års granskning	6

Bilagor

Bilaga 1 - Årets granskningar	7
Bilaga 2 – Uppföljning av lämnade rekommendationer	12
Bilaga 3 – Bedömningskriterier	16

1. Årets granskning

Den årliga revisionen omfattar granskningar och bedömningar inom följande områden:

- Verksamhet och ekonomi
- Intern kontroll
- Räkenskaper

Revisionen har utförts enligt kommunallagen, andra tillämpliga lagar, reglementet för stadsrevisionen samt god revisionssed i kommunal verksamhet. Granskningen har genomförts med den inriktning och omfattning som behövs för att ge en rimlig grund för bedömning av nämndens verksamhet. Kriterier för bedömning redovisas i bilaga 3.

Den pågående pandemin har påverkat verksamhet och ekonomi. Revisionen har anpassats utifrån de förutsättningar som gällt under året.

I rapporten redovisas resultat och bedömningar utifrån revisions-årets granskningar. De granskningar som genomförts under revisionsåret redovisas närmare i bilaga 1.

En uppföljning av i vilken utsträckning nämnden har åtgärdat rekommendationer i tidigare års granskningar redovisas översiktligt i rapporten och mer detaljerat i bilaga 2.

Presidiemötet mellan de förtroendevalda revisorerna och representanter för nämnden genomfördes inte våren 2020 på grund av rådande pandemi.

Granskningsledare har varit Tomasz Czarnik vid revisionskontoret och Sofia Nylund vid PwC.

Årsrapporten har faktakontrollerats av förvaltningen.

2. Verksamhet och ekonomi

I detta avsnitt redovisas en granskning av om nämndens resultat är förenligt med kommunfullmäktiges mål samt följt de beslut, riktlinjer, lagstiftning och andra föreskrifter som gäller för verksamheten. Vidare redovisas om nämnden har genomfört sitt

uppdrag med tillgängliga resurser samt haft en styrning och uppföljning mot mål och beslut.

Sammantaget bedöms att kyrkogårdsnämnden har bedrivit verksamheten på ett ändamålsenligt och från ekonomisk synpunkt tillfredsställande sätt.

Bedömningen grundar sig på iakttagelser som redovisas i avsnitt 2.1 och 2.2.

2.1 Verksamhetsmässigt resultat

Revisionen konstaterar att nämndens verksamhetsmässiga resultat för 2020 i allt väsentligt är förenligt med de mål som fullmäktige fastställt. Nämnden bedöms ha bedrivit verksamheten på ett ändamålsenligt sätt. Bedömningen grundas på granskning av nämndens redovisning i verksamhetsberättelsen vad gäller måluppfyllelse samt på övriga granskningar som genomförts under året.

Nämndens verksamhetsberättelse bedöms i huvudsak ge en rättvisande bild av det verksamhetsmässiga resultatet. Nämnden har avrapporterat resultat av beslutade mål. Redovisningen ger rimliga förutsättningar för att bedöma måluppfyllelse.

I verksamhetsberättelsen redovisar nämnden att den bidrar till att uppfylla fullmäktiges tre inriktningsmål. Nämnden bedömer att 10 av kommunfullmäktiges 12 mål för verksamhetsområdet har uppfyllts. Ett av verksamhetsmålen redovisas som delvis uppfyllt och ett uppfylls inte enligt nämndens redovisning. Nedan redovisas några avvikelser avseende det verksamhetsmässiga resultatet.

Målet ”Stockholm är en trygg, säker och välskött stad att bo och vistas i” bedöms vara delvis uppfyllt. Enligt nämndens redovisning baseras bedömningen på två indikatorer som uppnås delvis. Dessa mäter trygghet på begravningsplatserna och i vilken utsträckning de uppfattas vara välsköta. Utfallen för båda indikatorerna visar på en marginell försämring i jämförelse med föregående år. Avvikelsen för indikatorerna jämfört med årets mål är tre respektive fyra procentenheter.¹

Nämnden bedömer att indikatorn ”I Stockholm når barn sin fulla potential då Stockholms skolor och förskolor är de bästa i Sverige”

¹ Andel besökare som upplever att Stockholms begravningsplatser är trygga
utfall 69 mål 73

Andel besökare som upplever att Stockholms begravningsplatser är välsköta
utfall 79 mål 82

inte uppnås. Enligt nämndens redovisning uppnås inte målet eftersom indikatorn som mäter antalet barn som deltar i barnvisningar av Världsarvet Skogskyrkogården inte uppnås. Detta uppges bero på att stadsmuseets guider inte tillåtit hålla visningar under året till följd av pandemin vilket förklarar avvikelserna enligt nämnden.

Nämndens redovisning visar att sjuktalet ökat med 0,3 procentenheter i jämförelse med föregående år, från 5,2 till 5,5 procent. Enligt nämndens redovisning betraktas utfallet vara positivt trots en ökad sjukfrånvaro eftersom utfallet skulle kunna vara ännu högre med tanke på pandemin. Vad gäller index för bra arbetsgivare och aktivt medskapande har en förbättring skett i jämförelse med föregående år, framförallt aktivt medskapande. Trots detta nås målen delvis i år. Nämnden har redovisat åtgärder som planeras eller har vidtagits för att förbättra resultatet. Exempelvis anges att arbetsmiljön kommer förbättras genom att så kallade psykosociala arbetsmiljöronder kommer att genomföras.

I likhet med föregående år uppfyller nämnden inte kommunfullmäktiges årsmål avseende prognossäkerhet, varpå indikatorn som berör nämndens prognossäkerhet blir delvis uppfyllt. Se mer under avsnitt 3 rörande intern kontroll.

Revisionens granskning visar att det i huvudsak finns grunder för nämndens målbedömning.

2.2 Ekonomiskt resultat

2.2.1 Driftverksamhet

Nämnden redovisar följande utfall och avvikelser för år 2020:

Driftverksamhet (mkr)	Budget 2020	Bokslut 2020			Budget- avvikelse 2019
		Utfall	Avvikelse		
Kostnader	216,0	211,0	4,9	2,2 %	-3,6
varav kapital- kostnader	29,3	31,0	-1,8	6,1 %	-8,7
Intäkter	36,5	42,8	6,3	17,3 %	5,6
Verksamhetens nettokostnader	179,5	168,3	11,3	6,3 %	2,0

Av ovanstående redovisning framgår att nämndens utfall avviker med +11,3 mnkr i förhållande till budgeten. Revisionen konstaterar att fullmäktiges mål om budgetföljksamhet uppnåtts. Nämnden bedöms ha bedrivit verksamheten på ett från ekonomisk synpunkt tillfredsställande sätt.

Överskottet förklaras bl.a. av vakanser inom staben och administrationen, men även inom begravnings- och serviceavdelningen som har haft färre säsongsanställda på grund av pandemin. Som en följd av förseningar i några större projekt är kapitalkostnaderna två mnkr lägre än budgeterat.

Nämnden har förklarat avvikelserna på ett tillfredsställande sätt.

2.2.2 Investeringsverksamhet

Investeringsverksamhet (mnkr)	Budget 2020	Bokslut 2020		Budget- avvikelse 2019
		Utfall	Avvikelse	
Nettoutgifter	157,3	82,4	74,9	130,6

Nämndens utfall för investeringsverksamheten avviker med 74,9 mnkr i förhållande till budget. Enligt nämndens redovisning beror avvikelserna på förseningar främst inom projekten Järva begravningsplats och renoveringen av ekonomibyggnader vid kv. 15 C på Norra begravningsplatsen. Båda projektens byggentreprenader har överklagats till förvaltningsrätten.

Nämnden kan med fördel utveckla redovisningen av avvikelserna rörande investeringsprojekten. Exempelvis kan analysen utvecklas och detaljeringsgraden höjas i nämndens redovisning.

3. Intern kontroll

I detta avsnitt redovisas en granskning av nämndens interna kontroll. Av granskningen framgår bland annat i vilken utsträckning den interna kontrollen är en integrerad del i verksamhetens styrning och uppföljning. Vidare om det finns systematiskt ordnade kontroller i organisation, system, processer och rutiner.

Den samlade bedömningen är att nämndens styrning, uppföljning och kontroll av verksamheten inte har varit helt tillräcklig. Av genomförda granskningar framgår att brister har noterats vad gäller nämndens styrning, uppföljning och kontroll av investeringsprojekt samt direktupphandling. Exempelvis behöver riktlinjer och rutiner avseende förvaltningens investeringsprocess samt en långsiktig investeringsplan fastställas. Vidare behöver nämnden exempelvis i större utsträckning kontrollera hur direktupphandlingar genomförs och följa upp att riktlinjer hålls levande i organisationen.

Årets granskningar av bl.a. investeringsprocessen och direkt-upphandling visar att arbetet med den interna kontrollen inte helt är en integrerad del i styrning och uppföljning. Vidare att nämnden behöver utveckla de systematiskt ordnade kontrollerna i organisation, system, processer och rutiner för att bl.a. försäkra sig om att stadens och förvaltningens riktlinjer efterlevs.

Nämnden har en organisation med tydlig fördelning av ansvar och befogenheter för att stödja verksamheten. Liksom föregående år har årets granskning dock visat att riktlinjer och rutiner för styrning samt efterlevnaden av dem tillsammans med uppföljning och kontroll behöver utvecklas för delar av verksamheten. Exempelvis visar årets granskningar rörande investeringsprojekt och direkt-upphandling detta, se bilaga 1. Att det finns tydliga och kända riktlinjer som efterlevs är väsentligt, inte minst för att förebygga avsiktliga och oavsiktliga fel.

Nämnden genomför årliga analyser som fångar upp väsentliga risker samt hur de ska hanteras för att minimera risken för att verksamhetens mål inte uppnås. Nämnden har i sin internkontrollplan fastställt vilka åtgärder som ska hantera prioriterade risker. Kontroller enligt den interna kontrollplanen följs upp systematiskt och fortlöpande. De avvikelser som påträffats har dokumenterats och åtgärder har antingen genomförts eller föreslagits.

Nämnden har en i huvudsak tillfredsställande uppföljningsstruktur. Rapporteringen ger i huvudsak en aktuell, rättvisande och tillförlitlig information om verksamhet och ekonomi. Dock har prognossäkerhet i årets tertiärrapporter inte varit helt tillräcklig. Avvikelsen mellan den prognos som lämnades i tertiärrapport 2 och utfallet vid bokslutet blev två procent. Avvikelsen beror bl.a. på att två projekt aktiverades senare än beräknat och att ett IT-projekt försenades.

Nämnden har system och rutiner för uppföljning av verksamhet som uppdragits åt annan att utföra.

Utöver de granskningar som redovisats ovan har revisionen under året genomfört granskningar som omfattat attest och behörighets-hantering, intäktprocessen, löneprocessen, lönetillägg, inköpsprocessen, anläggningsredovisning samt förtroendekänsliga och ledningsnära poster. Vad gäller förtroendekänsliga poster måste nämnden säkerställa att stadens anvisningar och regler följs vad gäller redovisning av transaktioner. I övrigt bedöms den interna

kontrollen vara tillräcklig i granskade processer. Genomförda granskningar redovisas mer ingående i bilaga 1.

4. Räken skaper

I detta avsnitt redovisas en bedömning av om nämndens räken skaper är rättvisande, upprättade enligt lag om kommunal bokföring och redovisning samt följer god redovisningssed. Bedömningen baseras på en granskning av nämndens bokslut och på övriga granskningar som genomförts under året.

Att räken skaperna är rättvisande innebär att redovisningen ger en rättvisande bild av resultat och ekonomisk ställning, delårsrapport och årsredovisning är upprättade i enlighet med lagstiftning och god redovisningssed.

Räken skaperna bedöms ge en rättvisande bild av verksamhetens resultat och ekonomisk ställning. Räken skaperna bedöms vidare vara upprättade i enlighet med lagstiftning och god redovisningssed.

5. Uppföljning av tidigare års granskning

Tidigare års granskning av nämndens verksamhet har utmynnat i ett antal rekommendationer. Revisionen gör årligen uppföljningar för att bedöma om nämnden har vidtagit åtgärder utifrån tidigare lämnade rekommendationer. Rekommendationer som följts upp under 2020 redovisas i bilaga 2.

Nämnden har delvis vidtagit åtgärder utifrån revisorernas rekommendationer i föregående års granskningar. De väsentligaste rekommendationerna som återstår att genomföra berör nämndens arbete med underhåll och dataskyddsförordningen.

Bilaga 1 - Årets granskningar

Granskningar under perioden april 2020- mars 2021

Intern kontroll

Styrning, uppföljning och kontroll avseende investeringar

En granskning har genomförts av om nämnden har tillräcklig styrning, uppföljning och kontroll avseende investeringar. Den sammanfattande bedömningen är att kyrkogårdsnämndens styrning, uppföljning och kontroll inte är helt tillräcklig.

Revisionens bedömning grundas på att investeringsprocessen inte är dokumenterad vilket innebär en ökad risk för otydlighet avseende ansvar, roller samt befogenheter. Vidare bedöms beslutsprocessen inte vara tillräckligt tydlig, utifrån att det saknas dokumenterade rutiner och riktlinjer. Avsaknaden av tydliga riktlinjer innebär att hanteringen blir otydlig och inte heller enhetlig samt medför risker, t.ex. för ekonomiska överskridanden samt förseningar. Vidare finns behov av att förtydliga prioriteringskriterier avseende förvaltningens investeringar.

Det finns också brister i förvaltningens dokumentationshantering samt att det finns en hög grad av personberoende vilket ökar sårbarheten. Förvaltningen saknar en långsiktig investeringsplan som sträcker sig utöver budget och aktuell planperiod. I syfte att stärka styrning och uppföljning av enskilda investeringsprojekt skulle utöver dokumenterade rutiner och riktlinjer även gemensamma kalkylmallar och kalkyleringsprinciper samt dokumentationsmallar kunna fastställas. I syfte att tydliggöra samt förenkla styrning och uppföljning rekommenderas vidare att förvaltningen ser över möjligheten till att införa s.k. beslutsloggar kopplade till styrgruppsmöten. I dessa bör framgå bl.a. vilka beslut som är tagna, ansvarig för genomförandet samt när i tid dessa ska vara genomförda.

Revisionen rekommenderar kyrkogårdsnämnden att:

- Fastställa riktlinjer och rutiner avseende förvaltningens investeringsprocess.
- Fastställa rutiner samt förvaltningsgemensamma mallar och checklistor avseende enskilda investeringsprojekt.
- Säkerställa ändamålsenlig dokumentationshantering i syfte att samla samt tillgängliggöra dokumentation och öka spårbarhet.
- Fastställa långsiktig investeringsplan som omfattar längre period än aktuellt budgetår samt kommande två plan år.
- Säkerställa att risker kopplat till investeringsprocess och enskilda investeringsprojekt årligen hanteras i nämndens risk-och väsentlighetsanalys.

Direktupphandling vid kyrkogårdsnämnden

En granskning har genomförts med syfte bedöma om kyrkogårdsnämnden har en intern kontroll som säkerställer att Lagen om offentlig upphandling (LOU) och stadens riktlinjer för direktupphandling efterlevs. Den sammanfattande bedömningen är att kyrkogårdsnämnden inte har en tillräcklig intern kontroll som säkerställer att LOU och stadens styrdokument efterlevs gällande upphandling och inköp.

Granskningen visar att nämnden har en organisation och ansvarsfördelning samt har antagit riktlinjer för direktupphandling. Trots detta visar revisionskontorets granskning att nämndens genomförda direktupphandlingar inte i tillräcklig utsträckning stödjer att inköp sker enligt LOU och stadens styrdokument. Granskningen visar även att för hälften av de granskade direktupphandlingarna har de ackumulerade värdena, för totala inköp från samma leverantör per kalenderår, överstigit gränsen för direktupphandling. Detta innebär en risk för att otillåtna direktupphandlingar kan ha genomförts.

Nämndens policy för inköp och upphandling bör regelbundet ses över så att korrekta värden kommuniceras ut i organisationen om vilka gränser som gäller för direktupphandling. Granskningen visar vidare på att förvaltningen inte har en tillräcklig kontroll för hur och när direktupphandlingar ska göras. Detta resulterar i att vissa medarbetare följer riktlinjerna och andra inte.

Underlagen för direktupphandlingar finns inte samlade centralt, vilket försvårar den nödvändiga kontrollen och översikten. En samordning av direktupphandlingar genomförs inte. Nämnden

genomför ingen systematisk uppföljning av att inköp/upphandlingar av samma slag och leverantör inte sammantaget överskrider gränsen när direktupphandling inte längre är tillåten.

Revisionen rekommenderar kyrkogårdsnämnden att:

- I större utsträckning kontrollera hur direktupphandlingar genomförs.
- Se över och följa upp att de riktlinjer som kommuniceras ut så att dessa hålls levande i organisationen.
- Se över hur ansvaret för direktupphandling samordnas på förvaltningen.
- Se över hur och var underlag för direktupphandlingar förvaras.

Förtroendekänsliga och ledningsnära poster

Under året har kostnader för resor, konferens, utbildning och representation granskats i två etapper. Granskningen har genomförts genom att inhämta nämndens egna rutiner/ kontroller samt genom stickprovskontroller i samband med delårs- och helårsbokslut. I stickprovskontrollen har ett urval transaktioner kontrollerats avseende kontering, syfte, deltagarförteckning och moms. I bokslutsgranskningen kontrollerades transaktionerna för attest. Granskningen har haft sin utgångspunkt i stadens anvisningar och regler inom området.

Utifrån genomförda granskningsinsatser under året görs bedömningen att den interna kontrollen inte är helt tillräcklig. Bedömningen grundar sig på att nämnden har rutiner och kontroller inom området men att det i genomfört stickprov noterats ett antal brister. Två transaktioner kunde verifieras utan anmärkning avseende kontering, syfte och deltagarlista, momsavdrag samt attest. En faktura hade attesterats av en deltagare. Förvaltningen hade uppmärksammat detta och manuellt skickat den för ytterligare en attest men denna hade inte inkommit innan granskningen avslutades.

Utifrån granskningsresultatet rekommenderas nämnden att säkerställa att stadens anvisningar och regler följs vad gäller redovisning av transaktioner som avser resor och konferenser, utbildning samt representation.

Lönetillägg

En granskning har genomförts avseende lönetillägg. Bedömningen är att nämnden utifrån genomförd stickprovsgranskning har en tillräcklig intern kontroll avseende lönetillägg.

Totalt 16 stickprov har tagits på anställda som har haft lönetillägg under perioden januari-oktober 2020. Revisionen har kontrollerat att det finns ett skriftligt beslutsunderlag/avtal om lönetillägg samt att utbetalt belopp och period överensstämmer med avtalade villkor. Stickprovsgranskningen visar inte på några avvikelser.

Anläggningsredovisning

En granskning har genomförts i syfte att bedöma den interna kontrollen avseende nämndens anläggningsredovisning. Den sammanfattande bedömningen är att den interna kontrollen avseende redovisning av anläggningstillgångar är tillräcklig.

Granskning sker i två steg med delrapportering i samband med avrapportering av löpande intern kontroll och slutlig avrapportering i samband med årsgranskningen.

Granskningen som främst utförts genom stickprovskontroller, visar att granskade investeringsutgifter har klassificerats i enlighet med stadens anvisningar och god redovisningssed i övrigt. De granskade utgifterna bedöms även vara hänförliga till rätt investeringsprojekt.

Behörighets- och attesthantering i Agresso

Behörighetshantering

Den sammanfattande bedömningen är att den interna kontrollen är tillräcklig avseende hantering av behörigheter i Agresso.

Granskningen, som främst utförts genom stickprovskontroller, visar att det finns behörighetsblanketter för registrerade behörigheter och att dessa är undertecknade av behöriga samt överensstämmer med registrerade behörigheter i Agresso.

Attesthantering

Den sammanfattande bedömningen är att den interna kontrollen är tillräcklig avseende hantering av attesträtter i Agresso.

Granskningen visar att det finns en aktuell undertecknad attestförteckning och den överensstämmer med registrerade attesträtter i Agresso. Det finns även ett attestkort för förvaltningschefen samt namnteckningsprov för attestanterna i genomfört stickprov. Genomgång av samtliga attesträttigheter görs löpande.

Inköpsprocessen - konsulttjänster

Syftet med granskningen har varit att bedöma om den interna kontrollen avseende inköpsprocessen med fokus på köp av konsulttjänster är tillräcklig. Den sammanfattande bedömningen är att den interna kontrollen är tillräcklig i granskad process.

Granskningen, som främst utförts genom stickprovskontroller, visar att transaktionerna i allt väsentligt är korrekt hanterade avseende prestation, bokföringsunderlag, betalningstidpunkt, bokföringstidpunkt samt kontering. I genomfört stickprov har inget identifierats som tyder på avsteg från stadens regler eller LOU.

Intäktprocessen – vidarefakturerings av konsulttjänster

En granskning har genomförts i syfte att bedöma den interna kontrollen i intäktprocessen avseende vidarefakturerings av konsulttjänster. Den sammanfattande bedömningen är att den interna kontrollen är tillräcklig i granskad intäktprocess. I granskningen har noterats att det finns dokumenterade regler, rutiner och ansvarsfördelning avseende fakturerings. Stickprovskontrollen gjordes i allt väsentlighet utan anmärkning.

Kontroll av löneutbetalningar

En granskning har genomförts i syfte att bedöma den interna kontrollen avseende hantering av personalkostnader och löneutbetalningar. Den sammanfattande bedömningen är att nämndens interna kontroll i granskad rutin är tillräcklig. Förvaltningen använder sig av LISA Självservice och funktionen elektronisk attest på löneutbetalningslistorna. Genomförd processgenomgång av fem flöden visar inte på några avvikelser från rutin. Genomgången har omfattat kontroll av att anställningsavtal finns, att korrekt löneökning registrerats, att korrekt lön utbetalats samt att attest av löneutbetalningslista är utförd.

Bilaga 2 – Uppföljning av lämnade rekommendationer

Årlig och fördjupad granskning

Års- rapport	Rekommendation	Vidtagit åtgärder			Kommentar
		Ja	Delvis	Nej	
ÅR 2017	Förtroendeskadligt beteende Nämnden rekommenderas att kartläggning sker över var i verksamheten risker kan uppstå utifrån ett förtroendeskadlighets- samt oegentlighetsperspektiv	X			Information om mutor och jäv mailades till samtliga anställda i mars 2020. I slutet av februari i samband med en konferens informerades samtliga chefer och ingenjörer muntligen om detsamma. Detta har verifierats i uppföljningen. Tekniska avdelningen har tagit fram ett dokument <i>Förtroendeskadligt beteende</i> (daterat augusti 2020). I dokumentet framgår var i verksamheten risker kan uppstå utifrån ett förtroendeskadligt samt oegentlighetsperspektiv. I kartläggningen föreslås och förtydligas även åtgärder för att kontrollera och förhindra förtroendeskadligt beteende inom förvaltningens verksamhet. Dokumentet togs upp på riskledningsmötet i december 2020, vilket har verifierats genom protokoll. Nästa steg är att dokumentet tas upp i nämnden, vilket enligt uppgift ska ske under början av 2021. Revisionen påminner dock om vikten av att de åtgärder, som föreslås och förtydligas för att kontrollera och förhindra förtroendeskadligt beteende inom förvaltningens verksamhet, även genomförs.
ÅR 2019	Delegationsordning Nämnden rekommenderas att säkerställa att rätt delegat fattar beslut, att delegationsbeslut anmäls i enlighet med kommunallagens bestämmelser och att utveckla sin interna kontroll avseende delegation.	X			Nämnden har utvecklat den interna kontrollen. Det finns nu en överblick som är dokumenterad vilket i större utsträckning säkerställer att samtliga beslut är med inför varje nämnd. Detta dokumenteras. De beslut som ska anmälas går igenom. Två gånger per år gör förvaltningen stickprov och går igenom delegationsordningen och ser om den behöver ändras.
ÅR 2019	Kyrkogårdsnämndens underhållsarbete Nämnden rekommenderas att förbättra process och ställnings-tagande vad gäller prioriteringar och underhållsåtgärder, både på kort och lång sikt, ta fram och följa upp vård- och underhållsplaner, förbättra dokumentationen rörande underhållsarbetet och sammanställa nämndens uppskattade underhållsskuld.		X		Inför treåringen arbetas en långsiktig plan fram med prioriteringar. När budgeten för nästkommande år blir känd går förvaltningen igenom planen igen och startar de projekt som de är säkra på och som har lång startsträcka, här görs även eventuellt omprioritering om detta behövs. I samband med verksamhetsplan görs detta en tredje gång för att få den slutgiltiga listan. Under det aktuella året sker det också omprioriteringar. Den första direkt efter verksamhetsplanen är tagen. Andra tillfället sker i maj när alla projektledare kallas till möte med ekonomi och sin avdelningschef för att gå igenom varje enskilt projekt. Om ett projekt blivit dyrare, billigare eller försenat prioriteras nya projekt. Detta upprepar förvaltningen i september. Båda dessa möten dokumenteras med minnesanteckningar. Samtliga vård och underhållsplanerna är inte färdiga än, men nämnden arbetar för att säkerställa att samtliga blir framtagna.

ÅR 2019	Intern kontroll avseende inventarier och maskiner Nämnden rekommenderas ta fram riktlinjer och regler där det framgår hur maskiner och inventarier ska redovisas och användas i verksamheten samt regler för hemlån.	X		Nämnden har tagit fram en handledning avseende inventarier. I den framgår bl.a. information om regelverket som reglerar området och hur inventering ska ske. Vidare vad som gäller vid stöld och att hemlån av inventarier inte tillåts. Handledningen har kommunicerats till samtliga chefer. I samband med en konferens fick alla chefer det igen i pappersform och även en muntlig genomgång. Under 2019 gjordes stickprov på inventarieförteckningar vilket inte visade på några avvikelser. Tekniska avdelningen har tagit fram ett dokument <i>Förtroendeskadligt beteende</i> (daterat augusti 2020). I dokumentet framgår bl.a. att hemlåning av utrustning för eget bruk är ett riskområde i verksamheten. Vidare framgår att det inom kyrkogårdsförvaltningen är helt förbjudet att låna hem Stockholms stads egendom för eget bruk. Däremot så uppges det vara svårt att försäkra sig om att sådant inte sker. En del i att förhindra denna möjlighet till oegentligt beteende är att inventarieförteckningar ska föras och upprätthållas, samt årligen uppdateras inom samtliga verksamheter. Inventarieförteckningar följs sedan upp genom årliga stickprov genomförda av avdelningschefer samt ekonomienheten. Inom ramen för uppföljningen har vi tagit del av de inventeringar som genomförts av ekonomiavdelningen.
ÅR 2019	Uppföljning och kontroll i intäktprocessen Nämnden rekommenderas säkerställa att dokumenterade regler, rutiner och ansvarsfördelning för fakturering avseende granskade processer utarbetas. Vidare rekommenderas nämnden säkerställa att levererad vara eller tjänst stämmer med avtalade villkor.	X		Förvaltningen har tagit fram rutinen <i>Handledning - Fakturor till kund</i> (daterad 2019-10-17) vilken revisionen tagit del av inom ramen för uppföljningen. Rutinen hanterar bl.a. hanteringen av fakturor via Avenyn och Agresso, anstånd/avbetalningsplan, kreditering/makulering/återbetalning samt moms. Rutinen har skickats ut under oktober 2019 till alla avdelningar. Revisionen har tagit del av ett mail som bekräftar utskicket. Förvaltningen har efter granskningen infört en stickprovskontroll av kundfakturor. Kontrollen innefattar moms, taxa, formalia osv. Kontrollen genomfördes under oktober 2019 och vi har tagit del av dokumentationen från kontrollen.
ÅR 2019	Uppföljning och kontroll av inköp Nämnden rekommenderas säkerställa att samtliga avtal och överenskommelser dokumenteras skriftligen.	X		Enligt uppgift har samtliga attestanter under möte under oktober 2019 informerats om att det är den ansvarige för respektive avtal som har ansvaret för att informera om avtalet och att se till att avtalen följs och att nya avtal tecknas när nuvarande avtal går ut eller vid t.ex. en eventuell prishöjning. Det togs även upp att de ska göra avstämningar med leverantören under avtalsperioden. Allt ska dokumenteras skriftligt. Revisionen har tagit del av agenda för mötet samt material som delats ut/presenterats för att bekräfta detta.
ÅR 2019	Momshantering Nämnden rekommenderas säkerställa att det finns en tillräcklig intern kontroll som säkerställer att ingående och utgående moms redovisas korrekt.	X		Förvaltningen har efter granskningen, enligt uppgift, muntligen informerat alla attestanter (och några godkännare) om vikten av att även kontrollera moms i samband med attest. Alla chefer ska i sin tur informera om detta på respektive arbetsplats. Varje månad görs kontroll av rapporterna TL014 (fakturor utan moms) och TL016 (moms i procent), och varje kvartal av YH912 (detaljer momskonto) och YH913 (moms överblick). Varje månad granskas även moms på leasingbilar, resor och representation. Vi har inhämtat dokumentation för genomförd kontroll för september och oktober 2019. Uppföljande stickprov gjordes utan anmärkning.

ÅR 2020	Styrning, uppföljning och kontroll avseende investeringar Nämnden rekommenderas att fastställa riktlinjer och rutiner avseende förvaltningens investeringsprocess. Vidare fastställa rutiner samt förvaltningsgemensamma mallar och checklistor avseende enskilda investeringsprojekt. Nämnden rekommenderas säkerställa ändamålsenlig dokumentationshantering i syfte att samla samt tillgängliggöra dokumentation och öka spårbarhet. Vidare fastställa långsiktig investeringsplan som omfattar längre period än aktuellt budgetår och kommande två plan år samt säkerställa att risker kopplat till investeringsprocess och enskilda investeringsprojekt årligen hanteras i nämndens risk-och väsentlighetsanalys.			Följs upp 2021.
ÅR 2020	Direktupphandling Nämnden rekommenderas att i större utsträckning kontrollera hur direktupphandlingar genomförs samt att se över och följa upp att de riktlinjer som kommuniceras ut så att dessa hålls levande i organisationen. Vidare se över hur ansvaret för direktupphandling samordnas på förvaltningen samt se över hur och var underlag för direktupphandlingar förvaras.			Följs upp 2021.
2020	Förtroendekänsliga poster Utifrån granskningsresultatet rekommenderas nämnden att säkerställa att stadens anvisningar och regler följs vad gäller redovisning av transaktioner som avser resor och konferenser, utbildning samt representation.			Följs upp av PwC 2021.

Revisionsprojekt

Revisions- projekt	Rekommendation	Vidtagit åtgärder			Kommentar
		Ja	Delvis	Nej	
Nr 5/2019	Dataskyddsförordningen Revisionskontoret rekommenderar att nämnden utvecklar styrning och uppföljning av arbetet med att efterleva dataskyddsförordningen. Vidare rekommenderar revisionskontoret att nämnden informationsklassar sina informationstillgångar samt regelbundet och systematiskt inventerar sina personuppgiftsbehandlingar.		X		Samtlig information är klassad efter en modell från MSB. Förvaltningen går igenom förvaltningens informationstillgångar regelbundet och systematiskt. Förvaltningens informationstillgångar är i stort sett statiska och kommer till största delen från det begravningsadministrativa systemet.

Bilaga 3 – Bedömningskriterier

Nedan redovisas de kriterier som ligger till grund för gjorda bedömningar. Bedömningarna avser såväl genomförandet som resultatet av verksamheten.

Verksamhet och ekonomi

Att verksamheten sköts på ett ändamålsenligt och från ekonomisk synpunkt tillfredsställande sätt innebär att nämnden/styrelsen har uppnått kommunfullmäktiges mål samt följt de beslut, riktlinjer gällande lagstiftning och andra föreskrifter som gäller för verksamheten.

Bedömningskriterier

Nämnden/styrelsen:

- Har ett resultat som är förenligt med fullmäktiges mål, beslut, och riktlinjer.
- Har genomfört sitt uppdrag med tillgängliga resurser.
- Har bedrivit verksamheten enligt gällande lagar, föreskrifter, riktlinjer m.m.
- Har haft en styrning och uppföljning mot mål och beslut.

Bedömning:

Tillfredsställande

Bedömningskriterier är i allt väsentligt uppfyllda. Det kan förekomma mindre avvikelser.

Inte helt tillfredsställande

Bedömningskriterier bedöms delvis uppfyllda. Det finns brister som måste åtgärdas.

Inte tillfredsställande

Bedömningskriterier bedöms inte vara uppfyllda. Det finns väsentliga brister som måste åtgärdas omgående.

Intern kontroll

Den interna kontrollen är en process som utförs av nämnd/styrelse, förvaltnings- eller bolagsledning och personal. Den är en integrerad del i verksamhetens styrning och uppföljning. Processen säkerställer, med en rimlig grad av säkerhet, att verksamheten drivs effektivt, att lagar, förordningar och andra regler följs. Det lämnas en tillförlitlig finansiell redovisning och rättvisande rapportering om verksamheten.

Bedömningskriterier

Nämnden/styrelsen:

- Har en organisation med tydlig fördelning av ansvar och befogenheter för att stödja verksamheten och att förhindra avsiktliga och oavsiktliga fel.
- Följer systematiskt och fortlöpande upp ekonomi och verksamhet, såväl för verksamhet i egen regi som för sådan som uppdragits åt annan att utföra, analyserar väsentliga avvikelser samt vidtar åtgärder vid behov.
- Genomför riskanalyser som fångar upp väsentliga risker samt hur de ska hanteras för att minimera risken för att verksamhetens mål inte uppnås. Nämnden/styrelsen har i en internkontrollplan fastställt vilka åtgärder som ska hantera prioriterade risker.
- Har riktlinjer och rutiner som bidrar till att säkerställa att verksamhetens mål uppfylls och att föreskrifter följs.
- Följer upp den interna kontrollen systematiskt och fortlöpande.
- Har en rapportering som ger en aktuell, rättvisande och tillförlitlig information om verksamhet och ekonomi.

Bedömning:

Tillräcklig

Bedömningskriterierna är i allt väsentligt uppfyllda. Det kan förekomma mindre avvikelser.

Inte helt tillräcklig

Bedömningskriterierna bedöms delvis uppfyllda. Det finns brister som måste åtgärdas.

Inte tillräcklig

Bedömningskriterierna bedöms inte vara uppfyllda. Det finns väsentliga brister som måste åtgärdas omgående.

Räkenskaper

Nämndens redovisning är upprättad enligt lagstiftning och god redovisningssed så att räkenskaperna ger en rättvisande bild av resultat och ställning.

Att räkenskaperna är rättvisande innebär att redovisningen ger en rättvisande bild av resultat och ekonomisk ställning, delårsrapport och årsredovisning är upprättade i enlighet med lagstiftning och god redovisningssed.

Bedömningskriterier

Nämndens:

- Redovisningen ger en rättvisande bild av resultat och ekonomisk ställning.
- Räkenskaper är upprättade enligt lagstiftning och god redovisningssed.

Bedömning:

Rättvisande

Bedömningsmålen är i allt väsentligt uppfyllda. Det kan förekomma mindre avvikelser.

Inte rättvisande

Väsentliga brister finns som måste åtgärdas.

Svar på remiss "Handlingsplan för skadedjursbekämpning"

10

KYF 2021/850

Handläggare
Christina Koistinen
Telefon: 0850830198**Till**
Kyrkogårdsnämnden
27 maj 2021

Handlingsplan för skadedjursbekämpning

Svar på remiss från kommunstyrelsen KS 2021/444

Förslag till beslut

Kyrkogårdsnämnden överlämnar förvaltningens tjänsteutlåtande som svar på remissen.

Sammanfattning

Kommunfullmäktige har gett trafikkontoret i uppdrag att ta fram en handlingsplan för att utveckla skadedjursarbetet i staden. Många stockholmare upplever att problemen med skadedjur har ökat.

En handlingsplan har nu utarbetats i samarbete med de förvaltningar och bolag inom staden som är berörda. I handlingsplanen behandlas problem som uppstår på grund av olika typer av gnagare som råttor, möss och sorkar, och fåglar. I planen ges förslag på åtgärder med föreslagna aktiviteter och ansvar.

Kyrkogårdsförvaltningen ser positivt på handlingsplanen och ambitionen att göra stadens skadedjursarbete effektivare och möjliggöra snabba insatser.

Inom förvaltningen bedöms problemen med skadedjur vara av mindre omfattning. Skadedjursbekämpningen är i dagsläget av ringa omfattning inom kyrkogårdsförvaltningen. Förvaltningen ställer sig positiv till att medverka i en eventuell framtida central upphandling under förutsättning att den omfattar en bredare verksamhet än gnagare och fåglar.

Bakgrund

Kommunstyrelsen har remitterat ärendet Handlingsplan för skadedjursbekämpning till kyrkogårdsnämnden för yttrande senast den 17 september 2021.

Ärendet har även remitterats till samtliga stadsdelsnämnder, stadsledningskontoret, miljö- och hälsoskyddsnämnden, fastighetsnämnden, Stockholms stadshus AB, Fastighetsägarna Stockholm och Region Stockholm.

Ärendets beredning

Ärendet har beretts inom förvaltningschefens stab i samverkan med förvaltningens tekniska avdelning.

Ärendet

Kommunfullmäktige har gett trafikkontoret i uppdrag att ta fram en handlingsplan för att utveckla skadedjursarbetet i staden. Många stockholmare upplever att problem med skadedjur har ökat.

En handlingsplan har nu utarbetats i samarbete med de förvaltningar och bolag inom staden som är berörda. I handlingsplanen behandlas problem som uppstår på grund av olika typer av gnagare som råttor, möss och sorkar, och fåglar, vanligen duvor.

Oavsett mängd och omfattning av skadedjur i dag jämfört med tidigare kan det konstateras att skadedjursproblemen i dagsläget är mer synliga än tidigare. Detta leder till fler synpunkter, anmälningar och klagomål och större uppmärksamhet kring frågan. Skadedjurens ökade synlighet kan förklaras av flera faktorer som till exempel människors förändrade beteendemönster och livsstil. Gatulivet pågår numera under större delen av dygnet och medför att skadedjurens aktiviteter syns av flera människor. Omfattande byggprojekt som pågår gör också att gnagare tvingas upp till ytan. Även en förändring i matvanor och kulturella mönster kan förklara att avfall och matrester på gator och torg och i parker är mer tillgängliga för skadedjur.

Ansvaret för skadedjursbekämpning faller enligt miljöbalken på mark- och fastighetsägaren. Staden har alltså ansvar för sin egen mark och sina egna byggnader, på samma sätt som varje enskild fastighetsägare har ansvar för att bekämpa skadedjur på sin mark och i sina byggnader.

Stadens samtliga fastighetsägande förvaltningar och bolag har upphandlat skadedjursbekämpningen. Samordning av avtal för skadedjursbekämpning förekommer inte. De olika avtalen omfattar olika typer av skadedjur och metoder beroende på upphandlande parts behov och förutsättningar. Under förutsättning att beslut fattas om central upphandling i staden kommer stor vikt läggas på samverkan för att få en leverans av skadedjursbekämpning som är ändamålsenlig för alla ingående bolag och förvaltningar.

Trafikkontoret har i arbetet med handlingsplanen samverkat med fastighetsägande förvaltningar inom staden, däribland med kyrkogårdsförvaltningen. I handlingsplanen ges förslag på åtgärder

med föreslagna aktiviteter och ansvar. Aktiviteterna handlar om utveckla avfallshantering på offentlig plats, kommunikation kring skadedjur och nedskräpning, innovativa metoder och central upphandling av skadedjursbekämpning.

Synpunkter och förslag

Kyrkogårdsförvaltningen ser positivt på handlingsplanen och ambitionen att göra stadens skadedjursarbete effektivare och möjliggöra snabba insatser.

Kyrkogårdsförvaltningen ansvarar för ett antal gravplatser och minneslundar med tillhörande kapell och andra byggnader. Förvaltningen bedömer att problemen med skadedjur i form av gnagare och duvor är av mindre omfattning men att problem med övriga typer av skadedjur och ohyra i hus och byggnader kan förekomma. Skadedjursbekämpningen är i dagsläget av ringa omfattning.

Förvaltningen ställer sig positiv till att medverka i en eventuell framtida central upphandling under förutsättning att den omfattar en bredare verksamhet än gnagare och fåglar. En central upphandling möjliggör ett ”helhetsgrepp” med effektiva arbetssätt och snabba samordnade insatser.

Förvaltningen föreslår att kyrkogårdsnämnden överlämnar förvaltningens tjänsteutlåtande till kommunstyrelsen som svar på remissen.

Svante Borg
Förvaltningschef

Bilaga

Handlingsplan för skadedjursbekämpning

Attesterat av

Detta dokument har godkänts digitalt av följande personer:

Namn	Datum
Svante Borg, Förvaltningschef	2021-04-21

Handlingsplan för skadedjurs- bekämpning.

Innehållsförteckning

Handlingsplan för skadedjur.....	4
Skadedjur och ohyra.....	4
Befintlig situation.....	4
Stadens ansvar för skadedjursbekämpning.....	6
Befintliga metoder.....	6
Kort om lagstiftning.....	9
Handlingsplan.....	10

Handlingsplan för skadedjur

Många stockholmare upplever att problem med skadedjur har ökat.

Kommunfullmäktige har därför givit trafikkontoret i uppdrag att ta fram en handlingsplan för att utveckla skadedjursarbetet.

Handlingsplanen har utarbetats i samarbete med de förvaltningar och bolag inom staden som är berörda.

Skadedjur och ohyra

Djur och insekter kan klassas som skadedjur eller ohyra när de finns på en olämplig plats i ett olämpligt antal. De kan då göra skada på egendom, orsaka obehag eller utgöra en smittorisk. Enligt lagstiftningen finns ingen exakt definition på vilka djur som kan utgöra skadedjur eller ohyra.

I trafikkontorets uppdrag ligger att ta fram en handlingsplan mot det som ofta kallas för *skadedjur*. I föreliggande handlingsplan behandlas därför endast problem som uppstår på grund av olika typer av gnagare som råttor, möss och sorkar, och fåglar, vanligen duvor. Handlingsprogrammet omfattar *inte* problem från det som vanligen benämns *ohyra* eller de djur som kan bli föremål för *skydds jakt*.

Exempel på *ohyra* är mjölbagge, änger, myra, silverfisk, geting, fluga, kackerlacka.

Exempel på djur som kan bli föremål för *skydds jakt* är rådjur, kanin, hare, grävling, bäver, gås.

Befintlig situation

Trafikkontoret har haft kontakter med övriga förvaltningar och bolag inom staden som har ett utpekat ansvar i skadedjursfrågor. Med bakgrund i dialogen kan kontoret konstatera att skadedjur utgör problem och utmaningar men att de av naturliga skäl är av olika omfattning och art beroende på den verksamhet som bedrivs.

Antalet synpunkter, anmälningar och klagomål från allmänhet och boende har också ökat, enligt uppgifter från miljöförvaltningen som är tillsynsmyndighet. Många upplever problem med gnagare och fåglar, inne i, och runt omkring, fastigheter, hus och anläggningar.

Att antalet synpunkter, anmälningar och klagomål som rör skadedjur ökar går inte att entydigt tolka som att *antalet* skadedjur, och därmed problemen, ökar. Bland annat noterar miljöförvaltningen en ökning av antalet anmälningar kring skadedjur i samband med pandemiutbrottet under våren 2020. Detta

kan tolkas som en konsekvens av nya vanor, rörelsemönster och beteenden. En ökning av antalet skadedjur motsägs dessutom till viss del av företrädare för skadedjursbranschen och stadens egen personal även om detta bara utgör bedömningar då rättvisande mätningar av *antal* skadedjur är svåra att genomföra.

Oavsett mängd och omfattning av skadedjur i dag jämfört med tidigare kan konstateras att skadedjursproblemen i dagsläget är mer *exponerade* och *synliga* än tidigare. Även detta leder sannolikt till fler synpunkter, anmälningar och klagomål och större uppmärksamhet kring frågan.

Skadedjurens ökade synlighet kan förklaras av flera faktorer som i huvudsak kan tillskrivas förändrade beteendemönster och livsstil; Gatulivet i staden pågår numera i hög utsträckning under större delen av dygnet till skillnad mot tidigare. Det medför att skadedjurens aktiviteter syns av flera människor. De omfattande byggprojekt som pågår på många håll inom staden gör också att gnagare som normalt bor och vistas under mark tvingas upp till ytan p.g.a. buller, vibrationer och förstörda boplatser. Även sociala medier spelar en avgörande roll genom möjligheten att synliggöra skadedjur på ett sätt som inte tidigare varit möjligt. Till viss del kan dessa förändringar också, som tidigare antytts, härledas till och förstärkas av pandemiutbrottet år 2020.

En förändring i matvanor och kulturella mönster kan också förklara att avfall och matrester är mer tillgängliga på gator och torg och i parker och grönområden, i dag jämfört med tidigare. Problemen med skadedjur är därför ofta knutna till platser där många människor passerar eller vistas. Vistelser och beteendemönster har dessutom en stark koppling till både årstider och aktuell väderlek vilket gör att platser med tydliga problem varierar med olika faktorer.

Utformningen av det moderna stadsrummet kan också bidra till ökad skadedjursproblematik. Staden ger i allt högre grad möjligheter till skydd och boplatser i form av till exempel våderskydd och utskjutande tak, inglasade gallerior, takbekladda gångstråk och marktäckande vegetation i rabatter. Detta erbjuder både boplatser och skydd från predatorer i kombination med god tillgång till föda vilket gynnar populationernas tillväxt.

Utifrån de kontakter som kontoret har haft med företrädare för branschen uppfattas skadedjur i många andra delar av främst kontinentala Europa som en ”del av stadsbilden”. Därmed

identifieras det inte som ett stort problem utan snarare ett ovälkommet, och oönskat, inslag i stadsbilden. I Danmark finns dock exempel på städer som har tagit ett helhetsgrepp på skadedjursarbetet: Där ansvarar kommunen för all skadedjursbekämpning, även inom enskilda fastigheter. Skadedjursarbetet, som utförs av upphandlad entreprenör, finansieras då via en särskild fastighetsavgift.

Kontoret har i föreliggande handlingsplan valt att inte peka på olika platser i staden som särskilt utsatta eller besvärliga utifrån skadedjursproblematik. Dels är kunskapen om problemområden i vissa fall anekdotisk och inte alltid grundad i fakta och reella problem utan snarare på antalet anmälningar och skadedjurens synlighet. Kontoret anser också att utpekande av vissa platser, med utgångspunkt i mer eller mindre subjektiva grunder, kan leda till att platserna får en negativ uppmärksamhet och därmed stigmatiseras.

Stadens ansvar för skadedjursbekämpning

Ansaret för skadedjursbekämpning faller enligt miljöbalken på mark- och fastighetsägaren. Staden har alltså ansvar för sin egen mark och sina egna byggnader, på samma sätt som varje enskild fastighetsägare har ansvar för att bekämpa skadedjur på sin mark och i sina byggnader.

Stadens skadedjursverksamhet är upphandlad enligt lagen om offentlig upphandling (LOU). Fram till 2010 bedrevs all stadens skadedjursverksamhet av trafikkontoret i egen regi för att därefter upphandlas av trafikkontoret. I olika omgångar har därefter ansvaret för skadedjursbekämpning förts över på stadens fastighetsägande förvaltningar och bolag. Stadens fastighetsägare har för närvarande alltså ansvaret för all typ av skadedjursbekämpning inom den egna fastigheten. Samtliga har upphandlat verksamheten.

Stadsdelsförvaltningarna har ingen formell roll i skadedjursbekämpningen då trafikkontoret har ansvar för all offentlig platsmark. Stadsdelsförvaltningarna har dock en betydelsefull roll i att lokalisera problem med skadedjur och vidarebefordra medborgarnas anmälningar och klagomål till trafikkontoret.

Befintliga metoder

I dagsläget bedrivs bekämpning av gnagare i huvudsak genom utplacering av olika typer av fällor och betesstationer, av branschen ofta benämnda som skadedjursstationer. Stationerna placeras på platser där det finns spår av skadedjur och där driftpersonal

erfarenhetsmässigt vet att problem uppstår, t.ex. där det finns föda eller lämpliga platser för bohålor. De vanligaste skadedjursstationerna är av typen betesstation med ett förgiftat bete, men olika typer av slagfällor förekommer också. Alla stadens skadedjursstationer har individuell gps-positionering.

Skadedjursstation i gaturummet, med öppet lock och synligt bete

Fåglar (ofta stadsduvor och olika typer av måsar) kan utgöra problem när de bildar stora populationer i olika delar av staden som t.ex. terminaler med väderskydd och centrumanläggningar. Problemen utgörs främst av spillning som i sin tur kan sprida smitta och utgöra föda för gnagare.

När fåglar anses utgöra ett problem hanteras de i huvudsak genom skyddsjakt. Skyddsjakt som metod kan ha inneboende problem då

skadedjuren snabbt lär sig känna igen beteenden och mönster hos jägarna och därigenom hinner fly. Metoden är också personalintensiv och går inte att genomföra överallt och vid alla tider beroende på t.ex. avsaknad av lämpliga kulfång och passerande människor. Så kallade duvpiggar kan används för att förhindra att fåglar kan sitta på olika ytor eller bygga bo i skyddade lägen. De har viss preventiv effekt men kan uppfattas som vanprydande och bidrar till svårare renhållning av de aktuella ytorna.

Duvpiggar

Inom befintliga skadedjursavtal provas också ny teknik. Den nya tekniken provas både i rörledningssystem, inne i byggnader och i gaturummet. Den nya generationens fällor är normalt uppkopplade mot användaren där tekniken kan påvisa förekomst av skadedjur, larma om stationen inte fungerar, om det finns behov av att fylla på bete eller annat underhållsarbete. Olika typer av sensorer i fällan används också för att aktivera t.ex. el-stötar eller slaghammare då skadedjur är närvarande.

Erfarenheter av tekniskt utvecklade fällor varierar. Fällor placerade i ytlägen har stulits och fällor i ledningsnäten har havererat beroende på t.ex. höga vattenflöden eller annan fysisk påverkan. Kostnaderna är också höga jämfört med traditionella betesstationer samtidigt som fällornas effektivitet kan vara högre än traditionella fällor.

Skadedjursbranschens affärsmodeller går också i riktning mot att erbjuda funktionen ”skadedjursfritt”, till skillnad från befintlig verksamhet som i hög grad består i att erbjuda entreprenader där beställaren står för arbetssätt och rutiner. Om de nya

affärsmodellerna blir aktuella i stadens framtida skadedjursavtal behöver de kombineras med utvecklande av väl fungerande uppföljningsmetoder som säkerställer resultatet av entreprenörens arbete.

Kort om lagstiftning

I lagstiftningen förekommer de två begreppen skadedjur och ohyra. Begreppen är synonyma uttryck för oönskade djur som kan innebära skada på egendom, obehag eller sjukdomsrisker. Det saknas alltså definition av vilka arter som kan utgöra skadedjur men vanliga exempel är råttor, mus, duva, vägglus, mott, kackerlacka.

Fastighetsägarens ansvar

I miljöbalken 9 kap. 9 § anges att en bostad ska vara fri från skadedjur och fastighetsägaren ska därför utföra egenkontroll enligt miljöbalken. Det innebär att förekomsten av skadedjur ska förebyggas, kontrolleras och vid behov åtgärdas. I egenkontrollprogrammet ska fastighetsägaren ha rutiner för detta. Fastighetsägaren har också ett ansvar att informera boende och andra hyresgäster om hur de ska agera om de upptäcker skadedjur.

Det skadedjursavtal som en fastighetsägare har med en skadedjursfirma innebär inte att fastighetsägaren har delegerat bort sitt ansvar enligt miljöbalken. Ett skadedjursavtal täcker normalt sett inte in de krav på förebyggande åtgärder, uppföljning, kontroll och information som finns enligt miljöbalken.

Tillsynsansvar

Inom Stockholms stad är det miljö- och hälsoskyddsnämnden som bedriver tillsyn över det ansvar som fastighetsägaren har enligt miljöbalken.

Skadedjursbekämpning

I samband med ny lagstiftning, som trädde i kraft i januari 2019, definieras betesstationer som riskobjekt vilket innebär att manuell inspektion krävs var 35:e dag av de stationer som innehåller giftigt bete.

Förändringar inom kemikalielagstiftningen har också medfört begränsningar kring vilka bekämpningsmedel som kan användas vilket gör att tidigare använda preparat (t.ex. Raccumin) sedan 2010 inte är godkänt som bekämpningsmedel. De som nu är aktuella anses av branschen vara mindre effektiva än tidigare preparat. Möjligen kommer produktutveckling gällande både bekämpningsmedel och metoder avhjälpa detta.

Handlingsplan

I nedanstående förslag på åtgärder uttrycks med kursiverad stil det *önskvärda tillståndet*. I texten därefter beskrivs aktiviteter och ansvar. Aktiviteterna innebär kostnader, varför takten i genomförandet beror på möjligheten att inrymma kostnaderna i respektive nämnds budget.

Utvecklad avfallshantering på offentlig plats

Mål: Trafikkontoret och stadsdelsförvaltningarna har en väl fungerande renhållning i det offentliga rummet.

- Trafikkontoret och stadsdelsförvaltningarna arbetar med att utveckla metoder för en effektivare avfallshantering med optimerade tömningsfrekvenser och kärldstorlekar.
- Trafikkontoret genomför ett pilotprojekt inom ramen för handlingsplanen mot nedskräpning på land och i vatten. Pilotprojektet genomförs i samverkan med avtalad driftentreprenör och syftar till att undersöka om sensorer i papperskorgar, som signalerar då en korg är full, kan effektivisera tömning, leda till minskad nedskräpning och färre transporter för tömning. En effektivare barmarksrenhållning och avfallshantering på offentlig plats kan leda till minskad tillgång på föda och färre gömställen för skadedjur.
- Trafikkontoret kommer fortsätta undersöka möjligheten att i samband med markupplåtelser ställa krav på verksamhetsutövaren att ombesörja skadedjurssäker avfallshantering. En markupplåtelse ges utifrån ordningslagen vilket gör att kontoret inte har rådighet över tillsyn och sanktionsåtgärder. Kontoret behöver därför samverka med polismyndigheten i frågan.

Kommunikation kring skadedjur och nedskräpning

Mål: Stadens kommunikation kring skadedjur och nedskräpning leder till förändrat beteende hos boende, verksamma och besökare i staden.

- Trafikkontoret kommunicerar hur stockholmarnas beteende kan bidra till att minska nedskräpning på offentlig plats. Kommunikation kan ske via kontorets reguljära kanaler och deltagande i olika evenemang som t.ex. Håll Sverige Rents skräpplockardagar och Rena Mälarens dykeriarbete.
- Stadens förvaltningar och bolag, med ansvar inom skadedjursbekämpningen, kommunicerar med *medborgare, boende och besökare* för att visa på sambandet mellan en tilltagande nedskräpning och ökande skadedjursproblematik.

- Stadens bolag och förvaltningar, med ansvar för skadedjursbekämpning, kommunicerar med *enskilda fastighetsägare* för att tydliggöra deras roll och ansvar i bekämpning av skadedjur.

Innovativa metoder

Mål: Staden ställer krav på utveckling och innovativa metoder vid upphandlingar av skadedjursentreprenader.

I kommande upphandlingar ställs krav med utgångspunkt i följande:

- ”Smarta fällor” med varierande teknik för övervakning, detektion av skadedjur, geografisk positionering, behov av tömning och betning m.m.
- Funktionsbaserad upphandling som innebär att fokus läggs på levererat resultat. Det ger leverantören större möjlighet att välja arbetssätt och utnyttja ny teknik och nya metoder. Fungerande uppföljningsmetoder är centrala för att objektivt mäta resultatet.
- Staden ställer krav på försök med metoder som bygger på att underlätta för skadedjurens naturliga predatorer eller olika typer av fågelskrämmor i områden med stora problem.
- Staden genomför, i samverkan med upphandlade leverantörer, ett pilotprojekt för att undersöka och utveckla innovativa metoder och arbetssätt för skadedjursbekämpningen. Projektet behöver pågå minst ett år för att möjliggöra utvärdering under olika väder- och brukarförhållanden och kan starta hösten 2021 under förutsättning att erforderlig finansiering ordnas.

I samband med schakter i stadens mark kan krav ställas på tillfälliga skadedjursprogram i samband med t.ex. schaktöppningstillstånd. Arbeten i mark leder ofta till att gnagare störs i sina boplatser och därmed tvingas upp på marknivå för att söka nya boplatser vilket kan skapa problem för boende och förbipasserande.

Central upphandling av skadedjursbekämpning

Mål: Kommunfullmäktige beslutar att central upphandling ska vara normalförfarande för inköpskategorin skadedjursbekämpning för samtliga berörda förvaltningar och bolag.

- Kommunstyrelsen genomför upphandling i samverkan med berörda förvaltningar.
- Kommunstyrelsen utarbetar förslag till organisation och finansiering av skadedjursbekämpning i samråd med berörda förvaltningar och bolag.
- Kommunfullmäktige utser trafiknämnden till kategoriägare för upphandlingsområdet skadedjursbekämpning.
- Kategoriägaren har ansvar för samordning av insatser vilket ger förutsättningar att koordinera stadens skadedjursarbete på ett effektivt sätt.

Svar på remiss "Handlingsplan för minskat klotter"

11

KYF 2021/851

Handläggare
Christina Koistinen
Telefon: 0850830198

Till
Kyrkogårdsnämnden
27 maj 2021

Handlingsplan för minskat klotter

Svar på remiss från kommunstyrelsen KS 2021/445

Förslag till beslut

Kyrkogårdsnämnden överlämnar förvaltningens tjänsteutlåtande som svar på remissen.

Sammanfattning

Kommunfullmäktige gav i budget 2020 trafikkontoret i uppdrag att ta fram en handlingsplan för minskat klotter. I den framtagna handlingsplanen har trafikkontoret tillsammans med stadsdelsförvaltningarna kartlagt förslag på arbetssätt som kan upprättas för att minska förekomsten av nytt klotter i staden samt metoder för att kunna klottersanera på ett mer effektivt och hållbart sätt.

Kyrkogårdsförvaltningen är positiv till att staden tagit fram en handlingsplan för arbete med minskat klotter och skadegörelse. Förvaltningen har en fungerande rutin för borttagande av klotter inom förvaltningens fastigheter. Efter att klagomål om klotter tagits emot tas klottret bort av en extern entreprenör. Förvaltningen skulle gärna se en samordning i staden av avtal med saneringsföretag och att avtalen skulle utformas med en borte tidsgräns för när det beställda arbetet ska vara genomfört.

Bakgrund

Kommunstyrelsen har remitterat ärendet Handlingsplan för minskat klotter till kyrkogårdsnämnden för yttrande senast den 17 september 2021.

Ärendet har remitterats till samtliga stadsdelsnämnder och facknämnder, stadsledningskontoret, Stockholms stadshus AB, Fastighetsägarna Stockholm, polisregion Stockholm, Region Stockholm och till Trafikverket.

Ärendets beredning

Ärendet har beretts inom förvaltningschefens stab i samverkan med förvaltningens tekniska avdelning.

Ärendet

Kommunfullmäktige gav i budget 2020 trafikkontoret i uppdrag att ta fram en handlingsplan för minskat klotter. Trafikkontoret ansvarar för att de offentliga rummen i staden är trygga och attraktiva. En del i detta uppdrag är sanering av skadegörelse i form av klotter. Alla områden i staden ska vara rena och trygga för alla som bor och vistas där, därför behöver klotter saneras bort på ett hållbart sätt samt förebyggas för att minska förekomsten av klotter på sikt.

Trafikkontoret ansvarar för sanering av trafikkontorets och stadsdelsförvaltningarnas objekt (förutom fasader) samt för kulturförvaltningens skulpturer. För saneringen upphandlar trafikkontoret externa entreprenörer. Klottersanering av privat egendom ansvarar den enskilda fastighetsägaren för.

I den framtagna handlingsplanen har trafikkontoret tillsammans med stadsdelsförvaltningarna kartlagt förslag på arbetssätt som kan upprättas för att minska förekomsten av nytt klotter i staden samt metoder för att kunna klottersanera på ett mer effektivt och hållbart sätt. Exempel på några av åtgärderna som tas upp är en ökad kunskap om stadens policy mot klotter och liknande skadegörelse i Stockholm, en ökad samverkan internt och externt, en ökad samverkan i trygghetsfrågan och att i större utsträckning välja gynnsamma material vid projekt i stadsmiljön.

Samtliga förvaltningar inom staden omfattas av stadens Policy mot klotter och liknande skadegörelse i Stockholm. Samtliga berörda förvaltningar i staden bör sanera bort klotter inom policyns tidsgaranti.

Vid utplacering av nya objekt är det bra välja material som är hållbara och som tål sanering. Att klotterskydda objekt innan de ställs ut är också fördelaktigt då klotterskydd förhindrar att klotter tränger in i materialet samt underlättar för sanering.

Synpunkter och förslag

Kyrkogårdsförvaltningen är positiv till att staden tagit fram en handlingsplan för arbete med minskat klotter och skadegörelse. Förvaltningen instämmer i att de offentliga rummen ska vara trygga och attraktiva för alla som bor och vistas där. Klotter ska saneras och klottret ska förebyggas för att minska förekomsten.

Kyrkogårdsförvaltningen har en fungerande rutin för borttagande av klotter inom förvaltningens fastigheter. Efter att förvaltningen tagit emot klagomål om klotter, antingen via privatpersoner eller via trafikkontoret, tas klottret bort av en extern entreprenör. Förvaltningen skulle gärna se en samordning i staden av avtal med saneringsföretag och att avtalen skulle utformas med en bortre tidsgräns för när det beställda arbetet ska vara genomfört.

Begravningsplatser anlagda före utgången av år 1939 omfattas av 4 kap. i Kulturmiljölagen (1988:950). Av kyrkogårdsförvaltningens 11 begravningsplatser lyder alla utom Strandkyrkogården under lagen. Lagstiftningen innebär bland annat att begravningsplatserna ska vårdas och underhållas så att dess kulturhistoriska värde inte minskas eller förvanskas. Vad gäller införandet av nya material på begravningsplatser (material som är hållbara och som tål sanering) måste hänsyn tas till platsens kulturhistoriska värden. Vid väsentliga ändringar krävs tillstånd från länsstyrelsen.

I handlingsplanen finns en tabell som förvaltningen särskilt vill lyfta fram. Den kartlägger på ett tydligt och överskådligt sätt vad som kan göras för att minska klotter och hur ansvarsfördelningen för dessa åtgärder ser ut.

Förvaltningen föreslår att kyrkogårdsnämnden överlämnar förvaltningens tjänsteutlåtande till kommunstyrelsen som svar på remissen.

Svante Borg
Förvaltningschef

Bilaga

Handlingsplan för minskat klotter

Attesterat av

Detta dokument har godkänts digitalt av följande personer:

Namn	Datum
Svante Borg, Förvaltningschef	2021-04-21

**Handlingsplan för
minskat klotter. Svar
på uppdrag från
kommunfullmäktige.**

Handlingsplan för minskat klotter. Februari 2021

[stockholm.se](https://www.stockholm.se)

Handlingsplan klotter
Februari 2021

Kontaktperson: Johanna Ennab

Sammanfattning

Trafikkontoret har i budget 2020 fått följande uppdrag;
”Trafiknämnden ska i samarbete med kommunstyrelsen och stadsdelsnämnderna ta fram en handlingsplan för att minska klotter i staden samt, om möjligt, samverka med privata fastighetsägare.”

Trafikkontoret ansvarar för att de offentliga rummen är trygga och attraktiva. En del i detta uppdrag är sanering av skadegörelse i form av klotter. Inom detta ansvarsområde ingår sanering av trafikkontorets och stadsdelsförvaltningarnas objekt (förutom fasader) samt kulturförvaltningens skulpturer. För saneringen upphandlar trafikkontoret externa entreprenörer.

Den problembild trafikkontoret ser är en förekommande okunskap rörande stadens policy mot klotter, förekomsten av olika arbetssätt inom staden, ogynnsamma materialval, brist på underhåll av objekt som ställs ut i stadsmiljön, objekt som ligger utanför Stockholms stads ansvarsområde samt att förekomsten av klotter kan minska upplevelsen av trygghet i staden.

I denna handlingsplan har trafikkontoret tillsammans med stadsdelsförvaltningarna kartlagt förslag på arbetssätt som kan upprättas i syfte att minska förekomsten av nytt klotter i staden samt metoder för att kunna klottersanera på ett mer effektivt och hållbart sätt. Exempel på några av åtgärderna som tas upp är en ökad kunskap om stadens policy mot klotter och liknande skadegörelse i Stockholm, en ökad samverkan internt och externt samt en ökad samverkan i trygghetsfrågan och att i större utsträckning välja gynnsamma material vid projekt i stadsmiljön.

Ordlista

Klotter- olovlig skadegörelse i form av målningar, klistermärken och ristningar på offentliga och privata objekt.

Tags (taggar på svenska) – konst med kombinationer av olika bokstäver som är sammanfogade med varandra. När taggar skrivs på annans egendom utan tillåtelse är det skadegörelse.

Graffiti – konst bestående av målningar med bildmotiv, varierar i storlek och färg. Graffitimålning som målas på annans egendom utan tillåtelse är skadegörelse.

Laglig vägg/öppen vägg – ett avgränsat område där det är lagligt att måla.

Muralmålning – muralmålning eller väggmålning är en målning som utgör en integrerad del av rummet/byggnaden/konstruktionen. Den kan vara utförd direkt på väggytan eller målad på annan plats för att sedan monteras permanent på sin plats. Muralmålningar kan vara antingen permanenta eller tillfälliga.

Proaktiv sanering och förebyggande sanering - klotter saneras innan en anmälan görs av allmänheten i syfte att minska ytterligare klotter på samma ställe.

Innehållsförteckning

Handlingsplan för minskat klotter. Svar på uppdrag från kommunfullmäktige	1
1. Bakgrund	6
2. Ansvarsfördelning inom staden	7
3. Problembild	7
4. Aktuella avtal inom staden.....	9
5. Genomförande/handlingsplan.....	11
Bilaga 1. Statistik antalet inkomna anmälningar	1919
Bilaga 2. Policy mot klotter och liknande skadesgörelse i Stockholm	200
Bilaga 3. Aktuell lagstiftning, brott och strafföreläggande.....	211
Bilaga 4. Avrop i trafikkontorets avtal	221
Bilaga 5. Lista på lätt-, medel- och svårsanerade material.....	242
Bilaga 6. Exempel.....	254
Bilaga 7. Möten med stadsdelsförvaltningarna	276

1. Bakgrund

Trafikkontoret har i budget 2020 fått följande uppdrag;
”Trafiknämnden ska i samarbete med kommunstyrelsen och stadsdelsnämnderna ta fram en handlingsplan för att minska klotter i staden samt, om möjligt, samverka med privata fastighetsägare.”

Trafikkontoret ansvarar för att de offentliga rummen är trygga och attraktiva med effektiva transportlösningar och god framkomlighet i den allt tätare staden. En del i detta uppdrag är sanering av skadegörelse i form av klotter. Trafikkontoret ansvarar för sanering av trafikkontorets och stadsdelsförvaltningarnas objekt (förutom fasader) samt för kulturförvaltningens skulpturer. För saneringen upphandlar trafikkontoret externa entreprenörer.

Saneringen görs dels som en reaktion på anmälningar som inkommer från allmänheten via stadens ”Tyck till”-tjänst, via telefon eller e-post och dels genom att systematiskt klottersanera objekt i hela områden. Syftet med att sanera hela områden är att öka känslan av renhet och trygghet samt att arbeta proaktivt och förebygga uppkomsten av nytt klotter. Genom att avropa så kallade områdes- och intervallsaneringar hoppas kontoret att klottret minskar.

Sedan möjligheten att anmäla klotter via Tyck till-appen infördes år 2014 har antalet inkomna anmälningar från allmänheten ökat från cirka 9 000 till 29 322 per år (se bilaga 1). Den stora ökningen av anmälningar beror dels på införandet och marknadsföringen av appen, och dels på att förekomsten av klotter har ökat.

Bland de anmälningar som kommer in till kontoret förekommer anmälningar av objekt som inte ägs och förvaltas av Stockholms stad. Det kan röra sig om anläggningar som ägs av andra myndigheter eller av privata ägare. Objekt tillhörande privata fastighetsägare vidareförmödas av trafikkontoret till rätt ägare med en önskan om att de sanerar sina anläggningar. Arbetet med att vidarebefordra anmälningar är tidskrävande, men ombesörjs på kontoret i syfte att på totalnivå få en ren, trygg och snygg stad.

I denna handlingsplan har trafikkontoret, i samverkan med stadens stadsdelsförvaltningar, kartlagt problembilden med arbetet mot klotter i staden samt kommit med förslag på metoder och aktiviteter som kan minska förekomsten av klotter. Handlingsplanen har sedan stämts av med stadsledningskontoret.

2. Ansvarsfördelning inom staden

Klotter på egendom som tillhör Stockholms stads bolag och förvaltningar omfattas av stadens Policy mot klotter och liknande skadegörelse i Stockholm (se bilaga 2). I den står det att ”Stadsmiljön är allas egendom och det är allas ansvar att vårda den”. Stockholm ska vara en trygg, säker, ren och vacker stad. Trafikkontoret ser policyn som det främsta styrdokumentet gällande arbete mot klotter.

Trafikkontoret ansvarar för saneringen av stadens konstruktioner, anläggningar och anordningar inom offentlig plats (d.v.s. gata, torg och park). Exempel på objekt utgörs av gångtunnlar, broar, räcken, bullerskydd, skräpkorgar, gatu- och parkmöbler, hissar, rulltrappor, toaletter, murar och vägmärken.

Trafikkontoret sanerar i dagsläget inte förskolepaviljonger tillhörande stadens stadsdelsförvaltningar. Kontoret sanerar heller inte fastighetsbestånd och objekt tillhörande fastighetskontoret, Stadsholmen, Svenska bostäder, SISAB, Micasa, Familjebostäder och Stockholmshem m.fl. Inkomna anmälningar tillhörande dessa instanser vidareförmedlas. Mer info om aktuella avtal i staden finns under avsnitt ”Aktuella avtal”.

Klottersanering av privata fastigheter ansvarar den enskilda fastighetsägaren för. När det inkommer anmälningar på fastigheter skickar trafikkontoret brev eller mail till ansvarig för egendomen med en uppmaning om att sanera bort klottret. Det finns i dagsläget inga tvingande åtgärder på privatägda objekt såsom fasader. Det innebär att staden inte har några möjligheter att dela ut sanktioner mot fastighetsägare som inte sanerar sina objekt.

3. Problembild

Nedan presenteras den problembild trafikkontoret och stadsdelsförvaltningarna upplever gällande befintligt arbete med klottersanering samt med förebyggande arbetet mot klotter i staden. Problembilden besvaras vidare med förslag på åtgärder och metoder under avsnitt ”Genomförande/handlingsplan”.

3.1 Klotter som trygghetsfråga

Upplevelsen av tryggheten i Stockholm mäts var tredje år av Stockholms stad genom en trygghetsmätning. I trygghetsmätningen

kartläggs bland annat upplevelsen av klotter. Förekomsten av klotter minskar upplevelsen av trygghet i ett område och totalupplevelsen i staden. Alla områden i staden ska vara rena och trygga för alla som bor och vistas där, därför behöver klotter saneras bort på ett hållbart sätt samt förebyggas för att minska förekomsten av klotter på sikt.

3.2 Olika arbetssätt inom staden

Alla stadens bolag och förvaltningar omfattas av Policy mot klotter och liknande skadegörelse i Stockholm. Trafikkontoret bedömer dock att kunskapen om policyn varierar och att arbetssätten för klottersanering och klotterförebyggande arbete skiljer sig åt mellan stadens olika förvaltningar och bolag.

3.3 Materialval

Många av de objekt som ställs ut i stadsmiljön har inte i tillräcklig utsträckning testats för hur väl de står emot klotter och klottersanering. Det innebär att vissa material kräver sanering med unika produkter som är svåra att få tag på.

En del objekt i staden är av svårsanerade material eller av material som är mer mottagliga för färg som kan tränga in. I de fall färg har trängt in i materialet är det svårt för saneringstekniker att få bort klotret helt och hållet. Det händer även att klottrare använder sig av egenblandad färg som inte går att få bort.

3.4 Brist på underhåll av objekt

Objekt som ställs ut i stadsmiljön slits ut i takt med att de används. Efter många saneringar med återkommande klotter kan objekten ytterligare slitas ut och se tråkiga ut. Brist på underhåll kan dra till sig ytterligare skadegörelse i form av klotter.

3.5 Närområde kring de lagliga väggarna

Trafikkontoret och majoriteten av stadsdelsförvaltningarna ser att klotret har ökat i områden som har direkt anslutning till stadens lagliga väggar (se bilaga 6.1). Det gäller även på de vägar som har anslutning till de lagliga väggarna samt på privata fastigheter och dylikt i närområdet. I dagsläget finns det lagliga väggar i Farsta, Tensta och på Södermalm.

3.6 Objekt utanför Stockholms stads ansvarsområde

I dagsläget har Stockholms stad inte möjlighet att använda sig av sanktioner eller andra tvingande åtgärder vad gäller klotter på privata objekt eller för objekt som ligger utanför Stockholms stads ansvarsområde, exempelvis objekt tillhörande Trafikverket,

regionens trafikförvaltning eller privata fastighetsägare. Trafikkontoret ser att klotter sitter kvar mycket länge på objekt tillhörande Trafikverket eftersom flertalet anmälningar gällande samma objekt kan inkomma till trafikkontoret innan objekten eventuellt saneras.

Objekt utanför Stockholms stads ansvarsområde råder inte under Policy mot klotter och liknande skadegörelse i Stockholm och 24-timmarsregeln. Trafikkontoret upplever avsaknaden av tvingande åtgärder som problematisk eftersom det är svårt att uppnå ett helhetsintryck av renhet i ett område efter sanering om det finns kvar andras klotter i området. Dessutom försvårar detta för kontorets förebyggande arbete i och med teorin om att klotter föder mer klotter.

3.7 Budget

Kontorets budget för klottersanering är begränsad. Klotter som anmäls och ska saneras inom 24 timmar behöver prioriteras. Det innebär att systematiskt förebyggande klottersanering kan få stå tillbaka till förmån för att få budgeten att räcka till de anmälningar som görs av allmänheten.

Kontoret ser därför att det vid införandet av nya arbetsmetoder samt vid det förebyggande arbetet mot klotter, behöver tas i beaktning att prioriteringar kan behöva göras, men det är väsentligt att medel räcker även för proaktiv sanering.

4. Aktuella avtal inom staden

4.1 Trafikkontoret

Klottersaneringsentreprenaden för trafikkontoret är uppdelad i tre geografiska delar och är fördelad mellan tre entreprenörer.

Uppdraget omfattar en kontraktstid som gäller från 2018-04-01 till 2020-01-31, med ensamrätt för beställaren att förlänga kontraktstiden med ett + ett år. I dagsläget har avtalen förlängts med alla tre entreprenörer.

4.2 Privata fastighetsägare

Trafikkontoret har, tillsammans med stadsadvokat, undersökt möjligheten att låta privata fastighetsägare delta i stadens upphandling och avtal för klottersanering, men i dagsläget bedömer kontoret att detta inte är möjligt.

Enligt kommunallagens grundläggande kompetensregel i 2 kap 1 § kommunallagen (2017:725) får en kommun bara ha hand om angelägenheter av allmänt intresse som har anknytning till

kommunens område eller dess medlemmar. Kontoret ser det därför tyvärr som svårt att låta privata aktörer delta i stadens avtal.

4.3 Fastighetskontoret

Fastighetskontoret äger och förvaltar 352 fastigheter och 1 080 byggnader. Beståndet har en stor spännvidd och omfattar allt från förvaltnings- och kontorsbyggnader till brandstationer, slott och torp. Kontoret äger och förvaltar också natur- och friluftsområden utanför kommungränsen.

Fastighetskontoret har avtal med en entreprenör. Ordinarie kontraktstid är två år från och med kontraktets startdatum (2018-10-09). Därefter har beställaren rättighet, men inte skyldighet, att förlänga kontraktet med maximalt två år, med ett år i sänder (max 2022-10-08).

4.4 Stadsdelsförvaltningarna

Stadsdelsförvaltningarna ansvarar i dagsläget bara för sanering av sina förskolepaviljonger och arbetssätten skiljer sig åt mellan de olika förvaltningarna. En del stadsdelsförvaltningar har egna entreprenörer som de beställer av, andra tar hjälp av trafikkontoret och avropar tjänster mot befintligt avtal där stadsdelsförvaltningen står för saneringskostnaden.

4.5 Familjebostäder

Familjebostäder förvaltar ca 20 000 lägenheter och 2 200 lokaler och har en nyproduktion på ca 350-500 lägenheter per år. Familjebostäder har avtal med en entreprenör. Ramavtalstiden är två (2) år med möjlighet till 2 års förlängning (1-1 år). I dagsläget har avtalet förlängts och ny upphandling pågår.

4.6 Stockholmshem

Stockholmshem äger och förvaltar ca 28 000 lägenheter och ett stort antal lokaler. Bolaget har också en stor verksamhet inom nyproduktion av bostäder. Bolaget har klotteravtal med tre leverantörer och avtalstiden är 2 år +1+1 år.

4.7 Svenska bostäder

Svenska bostäder förvaltar ca 27 000 lägenheter och ca 4 200 lokaler. De äger också centrumanläggningar i Björkhagen, Dalen, Husby, Kärrtorp och Vällingby och har nyproduktion av bostäder. Svenska bostäder har avtal med en entreprenör. Avtalet har löpt ut men förlängs ett år i taget i dagsläget.

4.8 Stockholms hamnar

Stockholms hamnar AB bedriver hamnverksamhet genom att erbjuda kajplatser, främst till den kommersiella sjöfarten. De arbetar också med att vårda och utveckla innerstadens kajer och att främja skärgårdstrafik och sjöburen lokaltrafik. Klotteravtalet ingår i Stockholms hamnars allmänna städavtal då summan för saneringskostnader inte varit stor nog för att ha ett separat avtal för klottersanering.

4.9 Stockholm Vatten och avfall

Stockholm Vatten och avfall levererar dricksvatten, avleder och renar avloppsvatten och har ansvar för stadens avfallshantering. Stockholm Vatten och avfall har i dagsläget inget klotteravtal, utan genomför istället direktupphandling för klottersanering.

4.10 Micasa

Micasa förvaltar 114 fastigheter och har avtal med en entreprenör. Avtalet gäller tidsperioden 2018-05-01 till 2020-04-30 med möjlighet med förlängning av beställare i max 2 år. Förlängningen kommer att omfatta minst 6 månader. Micasa har i dagsläget förlängt till och med 2021-04-30.

4.11 SISAB

SISAB äger och förvaltar lokaler för förskolor, skolor och gymnasieskolor inom Stockholms stad. Bolaget äger ca 600 fastigheter och har ett avtal för klottersanering med en entreprenör som gäller från 2019-05-01 och 2+2 år framåt i tiden.

5. Genomförande/handlingsplan

I denna handlingsplan har trafikkontoret tillsammans med stadsdelsförvaltningarna kartlagt förslag på arbetssätt som kan upprättas i syfte att minska förekomsten av nytt klotter i staden samt metoder för att kunna klottersanera på ett mer effektivt och hållbart sätt. Vid framtagandet av handlingsplanen har trafikkontoret utgått från Brottsförebyggande rådets exempel på klotterförebyggande arbete (2007).

Exempel på åtgärder redovisas först med en tabell som kortfattat kartlägger aktiviteter och ansvariga förvaltningar. Åtgärderna utvecklas sedan ytterligare aktivitet för aktivitet.

Exempel på åtgärder

Åtgärd	På vilket sätt	Ansvariga
Belysa stadens Policy mot klotter och liknande skadegörelse i Stockholm	Utbilda och informera, se över möjligheten att publicera policyn internt	Trafikkontoret
Ökad samverkan för minskat klotter	Löpande samverkansmöten över förvaltningsgränser samt med externa aktörer	Trafikkontoret, stadsdelsförvaltningarna fastighetskontoret, utbildningsförvaltningen, skolor, SISAB, stadens bostadsbolag, Stockholm Vatten m.fl.
Ökad samverkan i trygghetsfrågan	Gemensamt kartlägga klotterutsatta områden, se över saneringsbehov och ta ut statistik på inkomna ärenden	Trafikkontoret och stadsdelarnas trygghetssamordnare
Val av gynnsamma material	Val av material som är tåliga och hållbara för klotter/klottersanering i befintliga områden samt vid nybygge	Trafikkontoret, stadsdelsförvaltningarna och exploateringskontoret
Försvåra för klottrare	Användning av växtlighet såsom klängväxter och taggbuskar, spaljéer samt olika typer av skyddsräcken samt förhindra klottrare på platser ex. genom belysning.	Trafikkontoret, stadsdelsförvaltningarna, fastighetskontoret och exploateringskontoret
Prioriterad underhållsbudget	Prioritera underhåll och upprustning av stadens objekt	Trafikkontoret, stadsdelsförvaltningar

Kartläggning av kostnader	Använda en central aktivitetskod för att få överblick över kostnader relaterat till klotter vid underhåll, investering och klotterförebyggande åtgärder	Stadsledningskontoret, samtliga förvaltningar
Minska klotter runt om de lagliga väggarna	Ökad tillsyn över de lagliga väggarna, se över åtgärder för att minimera spridningen av klotter utanför de lagliga områdena	Berörda stadsdelsförvaltningar
Hållbara muralmålningar	Vid utformning av muralmålningar ha hållbarheten i åtanke	Stadsdelsförvaltningarna, kulturförvaltningen, trafikkontoret, exploateringskontoret m.fl.
Privata fastighetsägare	Samverka med fastighetsägare, centrumägare m.fl.	Trafikkontoret
Kompletterande stödåtgärder	Se över möjligheten till stödåtgärder som kan komplettera nuvarande klottersaneringsarbetet	Trafikkontoret
Kampanjer för ökad informationsspridning	Arrangera informationskampanj för att öka medvetenheten kring klotter och dess konsekvenser	Trafikkontoret, miljöförvaltningen, stadsdelsförvaltningarna

Utreda varför klotter ökar	Kontakta ett universitet och en student som kan skriva ett examensarbete kring orsaker om varför det klottras samt orsaker till ökning av klotter	Trafikkontoret
----------------------------	---	----------------

5.1 Belysa stadens Policy mot klotter och liknande skadegörelse i Stockholm

Samtliga förvaltningar inom staden omfattas av stadens Policy mot klotter och liknande skadegörelse i Stockholm. En del i att öka medvetenheten kring arbetet mot klotter är att belysa policyn för stadens förvaltningar och bolag. En åtgärd för detta är att utbilda berörda genom exempelvis workshops. Det är här av vikt att alla berörda avdelningar på förvaltningarna får ta del av informationen. För att göra den mer lättillgänglig kan policyn med fördel även publiceras på intranätet och/eller i Teknisk handbok. Policyn skulle även kunna uppdateras och revideras.

Samtliga berörda förvaltningar i staden bör sanera bort klotter inom policyns tidsgaranti. Det är även viktigt att de förvaltningar som ansvarar för nybyggnation samt upplåter stadens mark vid bygge ökar tillsynen så att även tillståndshavare följer stadens policy mot klotter och avlägsnar klotter i de fall det uppkommer.

5.2 Ökad samverkan för minskat klotter

För att på sikt minska förekomsten av klotter föreslås en samverkansgrupp tillsättas som kontinuerligt samverkar kring aktuella frågor. Trafikkontoret föreslås ha en samordnande roll och verkar för att representanter från flera förvaltningar, inklusive alla stadsdelsförvaltningar, medverkar för att få effekt i hela staden. Även andra berörda aktörer bör delta, exempelvis fastighetsägare, grannstöd eller intresseföreningar, polisen, trafikverket och Trafikförvaltningen. Förslagsvis hålls dessa möten ett antal gånger per år. Mötena kan delas upp områdesvis eller stadsdelsvis så att alla har möjlighet att bidra, vilket är lättare i mindre grupper. Förslag på aktuella ämnen för samverkan är materialval, byggnadstekniska lösningar, klotterförebyggande åtgärder, lägesrapport, behov av sanering och upplevelsen av ökat/minskat klotter i olika områden. Det kan även ges information och stöd till skolor, föräldrar, barn och ungdomar.

I dagsläget har trafikkontoret kontinuerliga samverkansmöten med stadsdelsförvaltningarna, Polisen, trafikförvaltningen, Söderandan

(lokalt brottsförebyggande råd i stadsdelarna på Södermalm), Bromma grannstöd (ideell förening där frivilliga patrullerar i Bromma i trygghetssyfte), Hållbart & lustfyllt i Gamla Stan (ideell förening för en hållbar och lustfylld stad) m.fl. I dessa möten diskuteras hur vi tillsammans kan minska klotter och exempelvis vilka områden som är mest drabbade av klotter.

5.3 Ökad samverkan i trygghetsfrågan

Kontoret verkar även för att på sikt öka tryggheten och minska klottret genom att upprätta en kontinuerlig samverkan mellan stadens alla trygghetssamordnare. Tillsammans kan en gemensam kartläggning över otrygga och utsatta områden samt områden med särskilda behov av sanering genomföras.

Trafikkontoret kan bistå trygghetssamordnare med statistik rörande kränkande/stötande klotter såsom rasistiskt-, nazistiskt-, och vänsterautonomt klotter som kan vara av intresse för trygghetsarbetet. Vidare skulle trafikkontoret kunna få en direkt återkoppling gällande de trygghetsvandringar som genomförs i staden. Trafikkontoret föreslår även en ökad samverkan med stadens parkerings- och ordningsvakter i klotterfrågan.

Trafikkontoret kommer under början av år 2021 att avropa intervallsaneringar vid alla torg längs tunnelbanelinjerna. Intervallerna kommer att vara en gång i veckan och kommer att regleras under tiden beroende på behovet av klottersanering vid varje torg. Detta för att skapa trygga och rena miljöer kring stationerna.

5.4 Val av gynnsamma material

Vid utplacering av nya objekt är det bra välja material som är hållbara och som tål sanering. Att klotterskydda objekt innan de ställs ut är också fördelaktigt då klotterskydd förhindrar att klotter tränger in i materialet samt underlättar för sanering. I bilaga 5 finns exempel på lätt-, medel- och svårsanerade material.

En åtgärd i frågan är att öka samverkan i staden rörande materialval. Trafikkontoret verkar för ett samarbete där trafikkontoret är behjälpliga med att kartlägga klotterutsatta områden åt andra förvaltningar vid utformningen av nya och befintliga områden.

5.5 Försvåra för klottrare

För att minska förekomsten av nytt klotter kan staden genomföra åtgärder som försvårar för klottrarna. Det görs genom att göra redan befintliga objekt mindre attraktiva att klottra på. Exempel på detta kan vara att sätta upp spaljeer, grindar, eller växtlighet såsom

taggbuskar och klängväxter på broar och murar. Det är viktigt att välja större färdigvuxna växter som inte riskerar att bli söndertrampade. Även skyddsräcken kan sättas upp på broar för att förhindra klottrare från att kunna hänga över/klättra upp.

Det finns även åtgärder som syftar till att störa klottraren. Ett exempel är ett fortsatt arbete med bättre belysning. God belysning kan verka störande mot klottrare, då risken ökar att klottraren upptäcks av andra vilket då kan leda till att klottraren inte väljer att klotta på platsen. En god belysning ökar dessutom upplevelsen av trygghet.

5.6 Prioriterad underhållsbudget

Objekt i form av parkbänkar, skräpkorgar, belysningsstolpar m.m. slits av väder och vind, men också vid återkommande sanering av klotter. Det är av vikt att de förvaltningar som ansvarar för stadens objekt kontinuerligt genomför underhåll i form av upprustning och renovering av sina objekt. Ekonomiskt sett är det mer fördelaktigt i längden att kontinuerligt underhålla objekt som då dessutom håller över en längre tid. Genom att underhålla stadens objekt kan tryggheten öka samt uppkomsten av klotter minska.

Antingen finns befintliga avtal för att underhålla objekten eller så kan respektive förvaltning låta sommarjobbade ungdomar/servicegrupper inom staden måla objekt i stadens stadsdelar. Södermalms stadsdelsförvaltning arbetar i dagsläget på detta sätt där anställda ungdomar under sommaren målar parkbänkar, bryggor och staket.

5.7 Kartläggning av kostnader

Trafikkontoret upplever det som svårt att uppskatta vad klotter och den skadegörelse som klotter medför kostar staden på totalnivå. Förutom kostnader för klottersanering (som går att kartlägga) finns det andra åtgärder som är svårare att uppskatta. Exempel är klotterförsvarande åtgärder på befintliga objekt, underhåll och renovering av skadade objekt och investeringar. Genom att skapa en central aktivitetskod åt stadens förvaltningar skulle det kunna gå att på totalnivå kartlägga vad klotter årligen kostar staden och dess medborgare.

5.8 Områden kring de lagliga väggarna

Förslag på åtgärd som kan minska förekomsten av klotter kring de lagliga väggarna är att stadsdelarna har daglig tillsyn över områdena samt att anmäla nytillkommet klotter runt om väggarna till trafikkontoret och att de sprayburkar som slängts tas bort.

Spånga/Tensta stadsdelsförvaltning har testat att använda sig av så kallade låsbara papperskorgar vid de lagliga väggarna för att förhindra att sprayburkar sprids vidare. Åtgärden har inte varit effektiv då papperskorgarna har blivit söndersparkade och stadsdelen ser nu över alternativa lösningar.

5.9 Hållbara muralmålningar

Muralmålningar finns på några platser i staden för att skapa trivsamma miljöer. Muralmålningar har i en del fall målats direkt på betongen i exempelvis tunnlar vilket efter sanering av klotter skadat målningen. Trafikkontoret ser att det vid utformningen av muralmålningar i exempelvis tunnlar inte målas direkt på tunnelns betong då målningen behöver återställas efter sanering. En bättre metod enligt erfarenhet är att lägga på ett plexiglas/glas eller dylikt över målningen för att skydda samt underlätta vid sanering. Ett gott exempel på en muralmålning som gjorts i en tunnel är ett projekt trafikkontoret gjort under Liljeholmsbron (se bilaga 6).

I de fall muralmålningar görs utan ett skydd är det viktigt att sätta upp informationsskyltar kring dessa konstverk för att informera allmänheten och saneringstekniker om att målningen är utförd med tillstånd. Om muralmålningar tagit skada av klotter är det viktigt att skyndsamt åtgärda målningen. Det är även bra att informera trafikkontoret om vem som behöver kontaktas för att återställa målningen. Icke-underhållna målningar som skadats av klotter eller sanering kan minska känslan av trygghet och kan dra till sig ytterligare skadegörelse och klotter.

5.10 Privata fastighetsägare

Trafikkontoret ser gärna att fastighetsägare samverkar med varandra för att tillsammans minska klotter, exempelvis genom att tillsammans upprätta avtal för klottersanering.

Trafikkontoret verkar även för att vidareutveckla samarbetet med privata fastigheter och centrumägare genom olika samverkans möten. I dagsläget har kontoret möten med Södermalms stadsdelsförvaltning via Söderandan där även fastighetsägare medverkar. Även i Gamla Stan medverkar kontoret tillsammans med olika fastighetsägare. Möte sker även med Bredängs centrumägare för att se hur det kan samverkas för minskat klotter. Trafikkontoret kan även hjälpa med frågor gällande avtal eller information för upphandling samt hur man kan anmäla upptäckt klotter via staden.

5.11 Utreda möjlighet till kompletterade stödåtgärder

Solna stad har tidigare arbetat på ett sätt där en så kallad OSA-grupp (offentligt skyddad anställning inom ramen för arbetsmarknadsinsatser) fått i uppdrag att utföra klottersanering. Ett förslag är att Stockholms stad tillsätter en liknande OSA-grupp för att komplettera nuvarande saneringsarbete genom att genomföra enklare arbeten, t.ex. ta bort affischer eller klistermärken i staden. Tanken är att denna grupp kan stötta genom att systematiskt utföra enklare typer av arbeten i förebyggande syfte. Ett förslag är att se över om en sådan grupp kan bestå av personer som deltar i arbetsmarknadsåtgärder, och där staden enbart står för sysselsättning samt materialkostnad. Det är viktigt att ett sådant arbete kan rapporteras och följas upp, så att statistiken inte blir missvisande.

5.12 Kampanjer för ökad informationsspridning

Kontoret ser att medvetenheten om klotter, klottersanering och dess effekter behöver öka bland alla åldersgrupper i samhället. Genom att sprida information, t.ex. genom olika typer av kommunikationskampanjer om klotter och dess effekter på staden och miljön skulle medvetenheten kunna öka i staden. Trafikkontoret föreslår därför att kampanjer genomförs av trafikkontoret och/eller miljöförvaltningen.

För att ungdomar inte ska börja med klotter eller annan skadegörelse kan staden även engagera ungdomar i förebyggande syfte. Exempel på aktiviteter kan vara projekt där ungdomar får vara med och gestalta områden i staden samt delta i olika former av konstprojekt, vernissage, caféverksamhet, ungdomsgårdar och liknande.

5.13 Utredning om varför klotter ökar

I syfte att få reda på anledningarna till att klotter uppkommer och ökar i staden avser kontoret kontakta ett universitet för att hitta en student som kan skriva sitt examensarbete kring orsaker om varför det klottras samt orsaker till ökning av klotter. Kontoret hoppas att det ska hjälpa i arbetet med vilka åtgärder som bör vidtas för att minska klotterförekomst.

Bilaga 1. Statistik antalet inkomna anmälningar

Data: Antal inkomna ärenden

Antal ärenden								
	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	Totalsumma
☐ Stockholm	4388	11344	17319	20665	20690	22909	29322	126637
⊕ Bromma	223	760	899	1634	2260	2192	2236	10204
⊕ Enskede-Årsta	278	976	2555	1981	1732	2310	2372	12204
⊕ Farsta	378	734	947	945	932	1274	1789	6999
⊕ Hägersten	130	366	278	455	515	723	580	3047
⊕ Hässelby-Vällingby	140	511	489	799	1096	1451	2834	7320
⊕ Katarina-Sofia	636	1592	2530	3387	2544	2693	4145	17527
⊕ Kista	95	177	136	312	491	671	1068	2950
⊕ Kungsholmen	340	1007	1864	1742	1711	1526	1869	10059
⊕ Liljeholmen	148	406	464	697	818	1245	1302	5080
⊕ Maria-Gamla Stan	620	1080	1804	2769	2557	3077	3788	15695
⊕ Norrmalm	372	1011	2143	1945	2062	1638	2064	11235
⊕ Okänt	15	12	1			2	9	39
⊕ Okänt*			13			5	4	22
⊕ Rinkeby	18	36	22	32	67	92	54	321
⊕ Skarpnäck	274	456	519	1369	882	835	1284	5619
⊕ Skärholmen	74	277	323	536	487	517	915	3129
⊕ Spånga-Tensta	113	192	173	215	762	577	545	2577
⊕ Vantör	229	943	1122	625	663	663	869	5114
⊕ Älvsjö	78	340	505	547	343	498	562	2873
⊕ Östermalm	227	468	532	675	768	920	1033	4623
Totalsumma	4388	11344	17319	20665	20690	22909	29322	126637

Bilaga 2. Policy mot klotter och liknande skadegörelse i Stockholm

Klotter på egendom som tillhör Stockholms stads bolag och förvaltningar omfattas av stadens Policy mot klotter och liknande skadegörelse i Stockholm. I den står det att ”stadsmiljön är allas egendom och det är allas ansvar att vårda den. Stockholm ska vara en trygg, säker, ren och vacker stad som vi är stolta över och där stadsmiljön inbjuder till samvaro mellan människor.” Policyn tar upp åtta punkter.

1. Klotter, olaglig graffiti och liknande skadegörelse accepteras inte. Detta gäller för alla typer av fastigheter, mark, anläggningar och fordon med mera.
2. Sanering, borttagande av klotter och liknande skadegörelse ska tas bort inom 24 timmar (från upptäckt och/eller anmälan), prioriterat på skolor och förskolor. Stötande och rasistiskt klotter ska saneras omgående. Vi all sanering ska hantering och använda kemikalier uppfylla Stockholm stads miljöinköpskrav i ”Miljökravspecifikation för klottersanering”
3. Genom att reagera och agera direkt vid misstanke om att ungdomar ägnar sig åt klotter och liknande skadegörelse kan vi förebygga att ungdomar drabbas av problem som skolk, missbruk och kriminalitet.
4. Skol-och fritidspersonal, socialsekreterare, föreningsaktiva med flera ska kontinuerligt utbildas och informeras för att bli medvetna om subkulturen runt klotter och dess riskfaktorer.
5. All skadegörelse ska polisanmälas och fotodokumenteras.
6. Alla inhyrda objekt (till exempel byggbodar, containers) ska vara sanerade innan de ställs ut i stadsmiljön.
7. Stockholm ska vid ombyggnad, nybyggnad eller andra förändringar i stadsmiljön om möjligt eftersträva en utformning som förebygger och försvårar klotter och liknande skadegörelse.
8. Genom samarbete med detaljhandeln, bensinmackar med flera ska tillgängligheten minskas av sprejfärger, tuschpennor med mera som används vid klotter.

Bilaga 3. Aktuell lagstiftning, brott och strafföreläggande

Klotter utgör skadegörelse straffrättsligt vilket regleras i 12 kap Brottsbalken. Normalbrottet leder till böter eller fängelse upp till ett år. Grov skadegörelse kan ge upp till fyra års fängelse men det hör till ovanligheterna. Nedan redogörs 10-11 § i kapitel 12 i Brottsbalken.

Uppsättande av banderoller, skyltar, dekorationer och reklamanordningar, affisivering eller liknande

10 § Tillstånd krävs av polismyndighet för att sätta upp banderoller, skyltar, dekorationer och reklamanordningar över eller på ett sådant sätt att de vetter mot offentlig plats.

Det krävs inte tillstånd av polismyndigheten för näringsidkare att sätta upp banderoller, skyltar, dekorationer eller reklamanordningar på byggnad där rörelsen bedrivs och som rör rörelsen.

11 § Affischer, annonser, klistermärken, schablonmålade budskap eller liknande anslag får inte utan tillstånd av polismyndigheten sättas upp på sådana husväggar, stuprör, staket, stolpar, träd, gång-, cykel- eller körbanor eller liknande som vetter mot eller utgör del av offentlig plats. Projicerande budskap får inte, utan tillstånd av polismyndigheten, riktas på sådant sätt att själva budskapet avbildas på offentlig plats.

Bilaga 4. Avrop i Trafikkontorets avtal

Trafikkontoret avropar klottersanering via ärendehanteringssystemet Driftportalen genom olika ärendetyper:

24-timmarsregeln:

De arbeten som avropas från Trafikkontoret med hänvisning till 24-timmarsregeln ska utföras inom 24 timmar efter avrop, under förutsättning att nästa dag är en helgfri vardag. Om nästkommande dag inte är en helgfri vardag, ska arbetet vara utfört nästa helgfria vardag, senast vid det klockslag avropet registrerades.

4 och 8-timmarsärenden:

Stötande och rasistiskt klotter ska saneras omgående, entreprenören har 4 eller 8 timmar på sig från och med att ärendet lagts till status Åtgärda i Driftportalen beroende på om det är inom eller utanför normal arbetstid kl.07.00-17.00.

Utan hänvisning till 24-timmarsregeln:

Med Utan hänvisning till 24-timmarsregeln kan Trafikkontoret avropa ärenden som entreprenören har längre tid på sig att gå igenom områden. Det är avrop som skickas till entreprenören vid sidan av de 24-timmarsärenden som skickas ut.

Nedan beskrivs de olika avropen som finns med i avtalet.

Intervallsanering:

Vid vissa platser, så som parker, torgen vid tunnelbanor och väl besökta och utsatta områden för återkommande klotter tillämpas intervallsanering. Intervallsanering innebär noggrann okulärbesiktning med omedelbar sanering av konstruktioner, belysningsstolpar etc. där saneringen genomförs med jämna intervaller (exempelvis veckovis).

Områdessanering:

Arbete på gatumark, parkmark och torgytor, inom anvisade områden. Områdessanering innebär att allt klotter, affischer och klisterlappar inom anvisat området tas bort och sanerade ytor skyddas. Sådana sker med särskilt framtagna kartor som grund och avropas efter behov.

Inventering:

I dessa uppdrag kan entreprenören exempelvis få i uppdrag att inventera åtgärdsbehov i olika områden i syfte att ge Trafikkontoret

beslutsunderlag för kommande åtgärder. Rapport som överlämnas till Trafikkontoret ska innehålla specifikation och noteringar i karta.

Bilaga 5. Lista på lätt-, medel- och svårsanerade material

Lättsanerade ytor

Metaller (aluminium specialfall)

Glas

Glaserad och hård sten

Natursten

Hårdplast

Medelsvåra ytor

Granit

Gnejs

Betong

Rött tegel

Skiffer

Behandlad marmor

Behandlat trä

Svårsanerade ytor

Kalksten

Puts

Fogbruk

Lättbetong

Cortenstål

Träd

Gult eller vitt tegel

Sandsten

Marmor (obehandlad)

Travertin (typ av kalksten)

Lärkträ (viss typ av medelsvår)

Obehandlat trä

Bilaga 6. Exempel

6.1 Lagliga väggar

Skansbron

Tensta

6.2. Föllingebacken

Före och efter sanering direkt på ytan i gångtunneln.

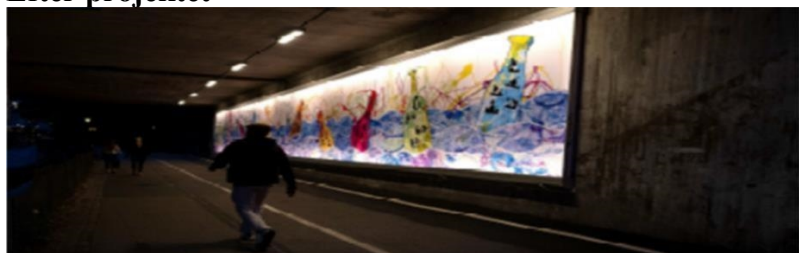

6.3 Liljeholmsbron

Före projektet

Efter projektet

Bilaga 7. Möten med stadsdelsförvaltningarna

Möten

Möten har ägt rum för att diskutera hur vi kan minska klotter mellan Trafikkontoret och stadsdelsförvaltningarna:

Skarpnäck SDF den 20/10-2020

Bromma SDF den 20/10-2020

Enskede Årsta Vantör SDF den 2/11-2020

Södermalm, Kungsholmen, Norrmalm SDF den 4/11-2020

Spånga-Tensta, Rinkeby-Kista, Hässelby-Vällingby SDF den 9/11-2020

Resterande stadsdelsförvaltningar har inte haft möjlighet att hitta passande datum för möten.